

LETO II.

ZVEZEK XI.

LJUBLJANSKI
Z V O N.

IZDAJATELJI:

J. KERSNIK, F. LEVEC, J. STRITAR, Dr. I. TAVČAR.

ODGOVORNI UREDNIK:

FR. LEVEC.

V LJUBLJANI.

TISKA „NARODNA TISKARNA“.

1882.

Vsebina 11. zvezka:

	Str.
1. S. Gregorčič: Pri mrtvaškem sprevodu. Pesen.	641
2. S. Gregorčič: Pri pogrebu. Pesen	642
3. Gorázd: Brez dóma! Pesen	642
4. Dr. Fr. Detela: Malo življenje. Povest. (Dalje.)	643
5. Dr. Fr. Kos: Slovenci za Karola Velikega. (Konec.) . . .	651
6. —b—: Po krivici. Pesen.	657
7. Dr. H. Dolencec: Izza mladih let. VI.	658
8. A. A. P.: Godec. Pesen	665
9. Fr. Wiesthaler: Slovenska elegija iz preteklega veka. II. .	666
10. Nis Vedoran: Izgubljena mladost. Pesen.	669
11. J. Trdina: Bajke in povesti o Górijancih. 11.	670
12. Gorázd: Želje. Pesen	674
13. —b—: V Valvasorjevem gradu. Pesen.	675
14. Dr. I. Tavčar: Kuzovci	676
15. S. Rutar: Bičarji in skakači na Slovenskem	684
16. E. Lah: Statistične črtice o Kranjskem prebivalstvu 1881. l. .	687
17. M. M.: Star srbsko-cirilsk rokopis	691
18. V. K.: Dva verza Preširnova	696
19. L.: Družba sv. Mohorja	697
20. L.: „Archiv für slavische Philologie“	700
21. — Slovenski glasnik	701

 Čestite gospode čitatelje in slavne čitalnice slovenske opozarjamo na današnji inserat „Slovenskega Dramatičnega Društva“.

Ljubljanski ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levce, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

Leto II.

V Ljubljani, 1. novembra 1882.

Štev. 11.

Pri mrtvaškem sprevôdu.

 j téžka pot, oj tóžna pot,
Ko od srečá srdce se lóčí!
Mi sprémjljamo te žalujóči,
Saj tí na véke greš od tód,
Oj sólzna pot, oj zadnja pot!
Ti v kraje rómaš nam neznane,
Odkoder več vrnitve ní;
Slovó nam brídke seka rane,
Solzé rosijo nam oči, —
Oj z Bogom, drago srce tí!

A dâsi nam se je ločiti
Nad tábo tréba ni solziti:
Na sréčni póti tí si zdaj,
Na póti v grób, na póti v raj.
Pokój sladak te čaka v jami,
Neskončna sreča nad zvezdami.
Mi sprémjljamo v mirú te kraj,
Krilatei pa v nebeski raj!

S. Gregorčič.

Pri pogrebu.

Globóko pod zemljó,
 Tu v ózki, hladni hiši,
 Kjer šum svetá se več ne sliši.
 Ti trudno truplo spalo bó,
 Globóko pod zemljó.
 Kakó bo domek tvoj mirán!
 Tu vtihne vseh viharjev jeza,
 Krivice róka sem ne séza,
 Tu rev ne bo, težav ne ran.
 Če kdo te je doslej sovražil,
 Tu ni sovraštva, ne srdú,
 Tvoj dom bo skrbno stražil
 Zvest angeljček mirú.
 Teló sladkó ti spalo bo
 Globóko pod zemljó.
 A duh visóko vrl zvezdá
 Z duhovi rajskimi ti biva,
 V objetji večnega Boga
 Tam blaženstvo neskončno vživa,
 Visoko vrh zvezdá.
 Ni sreče videlo okó,
 Ni čulo je nikdár uhó,
 Ni rádoti srcé čutilo,
 Ki zdaj ti jo delí nebó,
 Ki v veke bo ti jo delílo.
 Oj srečna, srečna duša tí,
 In s tábo vsak, ki v Bogu spí.

S. Gregorčič.

Brez dóma!

S popótnim lésom mérim pót — brez dóma,
 Zdaj tukaj sem, zdaj sem drugód — brez dóma!
 Ko jedva jáme rasti broj prijatlov,
 „Oj z Bogom, dém, spet grem od tód — brez dóma!“
 Ljudjé popótnika me pogledújo,
 Češ: kám pa tí, kedó, odkód? — „Brez dóma!“
 Káj boste radovédni vpraševáli!
 Ne véste-li, da sem povsód — brez dóma?
 A káj, če jáz je nimam svoje strehe!
 Le tí se smilíš mi, moj ród — brez dóma!

Gorázd.

Malo življenje.

Povest.

Spisal dr. Fr. Detela.

XXIII.

Ti pa nisi tako brhek, kakor je bil Jurij,“ prilizoval se je necega večera po teh dogodkih Štefan Mihi, ko sta v hiši pri peči sedela. „Ranjki Jurij, ta je bil res korenjak, ti pa nisi videti.“ „Kaj, jaz da ne?“ ponese se Miha. „V zobeh bi te jaz nesel, Štefan, doli v Dolino, tam bi te pa pred cerkvijo na glavo postavil, ako bi imel vse zobe.“

„Veš, Miha, jaz se ti ne bom nič sladkal,“ pravi zopet oni, pa v rokah se Jurija nisem nič bal, tebe se pa še precej menj bojim, da boš vedel.“ In meni nič tebi nič prime Štefan tovariša za rami in ga poskuša stresti.

„Štefan, te hruške ne boš stresel, prestara je,“ pravi Miha in iztegne svojo široko pest in prime Štefana za pas in ga vzdigne kvišku. Kakor motovilo so mahale Štefanove noge v zraku, oprostiti se pa ni mogel, in, o nesreča! pri tej priči vstopi Lenčika. Glasen smeh jo posili, ko ugleda to podobo. Štefan pa je bil hud, da je že zadosti šale, da naj ga izpusti Miha, in ko je bil na tleh, jel se je smijati.

„Vidiš, Lenčika,“ dejal je, „tako-le se nosiva po izbi. Miha, ti si pa tudi hud, čeravno se ti ne vidi. Marsikdo bi mislil, da nisi za nič, ker si tako rogovilast. Jurij je bil pa okrogel in lepo povit kakor jaz.“

„Oh, Štefan, prijatelj moj!“ prosil je Miha. „Nikar ne govori tako neumno, če ne, počim od smeha.“

„Jaz bi te vrgel na mestu,“ grozi se Štefan, „pa se bojim, da kaj pobijeva.“

„Bodita rajša pri miru!“ opomina Lenčika.

„Oh, Lenčika,“ pravi Miha, „bodi brez skrbi! Ne bova se metala. Kadar bom na smrtni postelji, Štefan, pa pridi; pa če me boš premaknil z otepa in če te ne poravnaj jaz po tleh s tem-le prstom, ki na zvončke pri orgljah pritiska, pa naj ostanem cele kvatre delj v vicah. Zdaj mi pa pomagaj rajši korenje meti, kakor da bi se premetaval. Če bova pridna, bom pa potlej jedno zagodel.“

„Kaj bo pa Lenčika rekla, če boš muziko delal?“

„E, kaj poreče! Nič. Kaj ne, Lenčika, da bomo malo zagodli?“

„Toda le malo, Miha,“ pravi ona. „Ne spodobi se, da bi se veselili, ko imamo žalost v hiši.“

„Žalost ni nikoli dobra,“ modruje Miha. „Če je je prej konec, bolje je. Zato jaz muziko toliko cenim: ž njo se prežene žalost kakor molji s trepetinovitim oljem.“

Miha se iztegne po harmoniko, ki je bila spravljena na polici, in jo začne navijati. Z glavo kima na obe strani in pogleda zdaj Lenčiko, ki se drži pol na smeh pol na jok, zdaj Štefana, ki pritrkuje z ного. A kmalu jim mati ustavi veselje in pograja Miho, da se preglasno raduje.

„Veš kaj, Miha?“ pravi Štefan in položi roko na harmoniko.

„Jaz bi tudi rad znal tako-le gosti.“

„Ha, verjamem, da,“ pravi Miha.

„I kje si se ti tako naučil?“

„Kje? Sam. Kje se pa nauči kos, da poje in oponaša druge ptiče? Tu poberem jedno pesen, tam jedno, poskusim jo, pa gre.“

„Kako bi se le jaz malo naučil?“

„Kako? Harmoniko si kupi na semanji dan! Kakor imaš harmoniko, pa si že pol godca. Vse drugo potem je igrača in kar samo pride.“

„Kako se prijemlje, to mi boš pa ti pokazal. Kaj ne?“

„I kaj pa! Če me ne boš pretepaval, kakor se groziš.“

„Ti se kar norca delaš!“

„Jaz norca? To se vidi, da me ti ne poznaš. Ako bi se jaz hotel norca delati, prijel bi te za lase, pa stresel za ušesa. Toda jaz nočem. Kaj bi se iz ljudij norca delal, če treba ni. Zdaj-le, Štefan, te pa spremim domov, če te je volja. Bodeva pa zunaj zagodla, ker se tukaj ne spodobi. Pri vas doma bodo mislili, da peljem ženina.“ Pol s silo in pol s prigovarjanjem spravil je Miha Štefana

domov; kajti on je gledal na to, da se ni nikoli predolgo mudil. Ko je pa oni odšel, zaprla je Lenčika hišna vrata, duri stranske izbice pa so se odprle in prilezel je ven Jurij, blede in slab, in se usedel k peči. Miha pa mu je porinil vrtnivši se klópico pod noge, sedel k njemu in zabaval njega in mater in Lenčiko.

Hudo je bila poškodovana Jurija nesrečna krogla, toda krepko in zdravo telo, zraven pa skrbna in ljubezniva postrežba, kakor bi boljše v očetovi hiši ne bil dobil, ohranila mu je življenje. Prvi čas je bil Miha njegova pesterna: prekladal ga je, hodil k Ožbetu, ki sam ni mogel vselej priti, po zdravila in po dobre svete, zraven pa je vestno opravljal svojo službo. Kako nedeljo je obiskal očeta, da mu pove, kako se bolniku godi; in ko je bil Jurij že prebil največjo nevarnost, hotel je iti povedat tudi roditeljem njegovim, a oča mu je prepovedal. „Bog ne zadeni!“ dejal je. „Potem bodo vsi gori tiščali in stari lisjak, tisti Rožanec, bo takoj zvedel in komedije so zopet tu. Nič praviti! Naj le jokajo, da se ljudem utrdi misel, da je Jurij na onem svetu. Stara moli zanj in Primož daje vbogaime, to mu ne more škodovati.“

Tako ni po Dolini nikdo nič slutil o tej rešitvi. Teže pa je bilo Jurija Šimonovim, zlasti Štefanu skrivati. Gledati je bilo treba, da ga kdo nenadoma ne zasači, in če Štefan le predolgo ni mogel ločiti se od Lenčike, pomagal mu je Miha, ki je bil posebno spreten za to reč in ki je že vlačil ljudi iz hiše, ki so se trje držali. Dasi-ravno pa je bil Jurij rešen, misel na prihodnost je vendar manjšala veselje. Kaj bo in kako bo, premišljevala je Lenčika in premišljeval je Jurij. Če ostane na gori, zopet pride v nevarnost; kako težka pa bi bila ločitev!

Miha, ki je kmalu spoznal razmerje med Jurijem in Lenčiko, odganjal je prijatelju otožne misli, kolikor je mogel. „Če te hoče dekle imeti,“ dejal je, „naj proda domačijo, pa naj v drugih krajih kaj kupi, kjer te ne bodo poznali.“

Ako mu pa to ni dopadlo, da bi zaradi njega kdo moral zapustiti rojstni kraj, svetoval mu je drugače. „Kar tukaj ostani!“ dejal mu je. „Noben človek te ne bo več iskal, in če te kdo vidi, še verjel ne bo, da si ti. Samo deklino pusti, pa fantuj! Kaj se pa jaz menim! Ali se mi slabo godi? Kupi si kake citre, in kadar ti bo dolg čas, pobrenkaj, pa boš zopet dobre volje!“

In Jurij bi bil tudi voljen to storiti in še dalje služiti pri Pečarjevih, a če mu je prišlo časi na misel, da bo Lenčiko kdo drugi dobil, pobegniti bi bil daleč proč v tuje kraje.

Tudi Ožbe si je ubijal svojo staro glavo, kako bi se to naredilo, a nobena umna misel mu ni razsvetila možjanov. Lenčiki pa je mati zelo zelo prigovarjala, naj vzame Štefana, kažoč jej, kako brezumno je misliti na Jurija. Deklica pa je prosila, naj je nikar ne sili k možitvi, ker je tako zadovoljna s svojim stanom. Štefanovo snubljenje se je bilo tudi nekoliko ohladilo. Kar prej ni hotel verjeti, to je zdaj spoznal, da ima Lenčika Jurija rada, in to se mu je menda za malo zdelo; potem se ga je pa tudi polotil, ko je bil tekmeča rešen, čut varnosti in mislil si je pač, jedenkrat bode dekle tako njegovo, kaj bi se še posebno trudil! In v tem, ko drugi niso bili nič prave volje, predstavljal je on z Miho veselo stran strmo-peškega življenja. In če so drugi dejali, da je Miha pust in oduren, kakor hrastova skorja, zagovarjal ga je Štefan, da je dosti bolj zabaven in zgovoren kakor ranjki Jurij, in da zna gosti, kakor kdor si bodi. Štefanovo mehko srce, ki ne more živeti brez zaslombe, navezalo se je popolnoma na Miho, tako da je ta Lenčiki časi rekel: „Ti si neumna, ker ne vzameš Štefana; ž njim lahko storiš, kar hočeš.“

A dekle ni hotelo nič slišati o tem in na cvetno nedeljo je bilo, ko se je bila zopet jedenkrat sprla s Štefanom. V Dolini je bil pri maši ž njo in z materjo, nazaj ji pa ni hotel spremiti, ampak pit je šel k fantinom. A tudi tukaj se je kmalu sprl. Od vina razgret začel jim je zabavljati in jih klicati na korajžo toliko časa, da so ga potisnili pod klop. A ker se jim je otročje zdelo tepsti se ž njim, posade ga zopet za mizo.

„Ti moraš biti naš fant, Štefan,“ potrkla mu jeden na ramo. „Ti imaš srce, da si hud, pa roko, da udariš. Fantje, vzemimo ga méd-se!“

„Toda krstiti ga moramo, predno mu damo pravico hoditi okrog naših deklet,“ meni drugi. „He, Štefan, čez naša dekleta jih ni. Saj jih vidiš v cerkvi. Rudeča pa bela so, očij pa črnih kakor muren.“

„Zala dekleta, Bog jih živi!“ pravi Štefan in pije pogumno. „Pa vas tudi, fantje, če me vzamete za svojega!“

„Halo!“ vpijejo fantini in ga objemajo. „Zdaj pa pet bokalov vina na mizo!“ ukazuje poglavar. „Na sredo jednega in na vsak ogel jednega. Danes plačuje Štefan.“

„Ha, ha, Miha!“ vpil je kakor čednik in jezik se mu je opletal. „Ali te, ali te sunem? Kaj pa se bojim! ha, ha, jaz hud, ha, kakor zlodej, kakor, ha, kakor dva, ha, zlodja!“

„Oh, Štefan, križ božji! Kakšen si pa!“ vzdiknila je sestra, ko sta ga oča in Miha privedla domov.

„Ha, ha, Anica!“ jecljá on. „Kakšen? ha! Kakšna si pa ti, ha!“

V posteljo so ga položili in kakor so ga položili, tako je obležal in zaspal. In spal je dolgo, skoro do poludne družega dne. Ko pa se je vzbudil, vse ga je bolelo in ni mogel vstati. Glava je bila neznano težka in občutna, hudo je kašljal in kadar je zasopel, čutil je bolečine v prsih. Jako se je bil prehladil prejšnji dan, ko je spal na tleh pod milim nebom.

„Jutri bom pa zdrav,“ tolažil se je. „V nedeljo gremo pa zopet v Dolino. Toda nič bati se, oča! Ne bom ostal tako dolgo doli. Prvič sem moral malo bolj postaviti se, ker so me fantje krstili in za svojega vzeli. To seveda ni zastoj, ampak zdaj grem lahko v njih družčino, kadar hočem. Pošteni fantje so in denarja imajo kakor slame.“

Drugo jutro pa Štefan še ni mogel vstati in tretje še tudi ne. Miha ga je hodil gledat in mu vzbudil tako željo po harmoniki, da je po vsej sili hotel, naj gre kdo nalašč jo kupit. „Tak lep čas imam v postelji,“ dajal je, „koliko bi se naučil! Kaj, Miha? Saj si rekel, da je lahko!“

„Kakor pero,“ pravi Miha. „Kupiti je najteže, naučil se boš pa prec.“

„Oh, oča, od sv. Andreja gre večkrat kdo v Ljubljano; naročite vender komu!“

„Če bi je ne potrl,“ meni Miha, „posodil bi ti jaz svojo; pa se bojim.“

„Oh, kar prinesi mi jo! Nič jej ne bom storil.“

Miha mu ustreže; a ni mu hotela tako piskati kakor Mihi in to mu ni bilo prav.

„A, če bom vedno v postelji, zbolim še za res,“ dejal je četrtri dan in zapustil izbo, dasiravno je bil sila slab. Neprijeten dan je bil in mrzel veter je vlekel, a vkljub vsemu odsvetávanju koračil je Štefan in opotekal se proti Pečarjevi hiši. Leža sama na sebi ga je bila oslabila in plučna bolezen se je bila shujšala. Ves onemogel je prilezel na Strmo peč, kjer so se ga kar ustrašili. Ko pa je nekoliko

počil, poslovil se je zopet z otožnim smehom in odšel, opiraje se na Miho, in domov prišedši ulegel se je zopet.

Po Ožbeta so poslali in on mu je dajal zdravil in mazil, „le za tolažbo, pomagalo ne bode,“ pravil je drugim.

Skrbno mu je stregla sestra; Lenčika pa je prišla večkrat vprašat, kako mu je, in kadar nje ni bilo, prišel je zvečer Miha in mu malo zagodel, kajti sam je bil tako ob moč, da je komaj držal harmoniko.

„Lenčika!“ dejal je časi, kadar ga je obiskala, „saj meni ni tako hudo. Nič me ne boli nikjer; samo slab sem, ker vedno doma tičim v postelji. Pa dokler so večeri še hladni, naj bo le še tako; kadar bo pa gorkejši veter potegnil, pridem pa v vas. Le verjemi mi: najhujše bolečine trpim zato, ker mi ne privoščijo tobaka.“

„Le vzdrži se ga Štefan,“ dejala je Lenčika, „potlej ga boš pa toliko več.“

„Vsak dan po dve pipici bi mi nič ne škodili. Toda če nočejo dati, naj ga pa imajo. Saj jim bom kmalu ušel. Škoda je, da ne morem v Dolino iti. Ali veš, Lenčika, da me fantini doli pričakujejo? Pobratil sem se bil z njimi, pa krstili so me. Kreпки fantje pa so, to se mora reči, in veseli v družini. Pogovorili smo se bili, da gremo vsi vkup v drugo vas, da se malo polasamo. Pa zdaj že ni nič.“

„Oh, Štefan, ali ti tako dopade rovanje?“

„Ti tega ne razumeš, Lenčika; toda fant mora imeti srce, če hoče biti kaj prida. Jaz moram pa porabiti svoj čas. Bog vé, kako kmalu bo fantovanja konec! Kaj, Lenčika? Kadar bo žito spravljeno, pa pojdeva k fajmoštru, jeli?“

„Oh, le glej, da se ozdraviš!“ dejala je Lenčika. Štefanu pa je prihajalo vedno huje in huje.

„Zdaj sem pa že čisto zdrav in dober,“ dejal je necega dne Ožbetu, ki je prišel k njemu. „Tako lahko mi je v prsih, kakor že zdavna ne.“ V postelji se je vzklonil in padel zopet nazaj.

Ko pa je Ožbe v veži mater srečal, rekel je: „Ti, mati, pošlji po gospoda, pošlji!“

„Kaj, tako hudo je že?“ začudila se je ona.

„Varna pot je zmerom boljša.“

„Če se le ne bo preveč prestrašil!“

„Kaj se hoče? Jaz ne dam za njegovo življenje ne piškavega oreha.“

Mater pa so oblile solze in s predpasnikom si je zakrila obraz.

„Zgodi se lahko,“ pravi Ožbè, „da se na bolje obrne, toda jaz svetujem, kakor vem in znam.“

„Počakajmo še jedno noč. Da bi vender Bog dal, da bi prebolel.“

„Da bi Bog dal! Jutri pridem za rana pogledat.“

Druzega dne na vse zgodaj korakal je zopet Ožbè še vedno v kožuhu proti Šimonovini. Onstran Strme peči sreča starega Šimona, ki gre ves zamišljen svoj pot.

„Šimon, kam pa tako zgodaj?“ nagovori ga.

„Ah, Ožbè, ali si ti?“ odgovori oni. „Veš kaj, Ožbè? Ni te treba več pri našem Štefanu. Bog mu bodi milostiv!“ vzdihne mož in si obriše z dlanjo oči. „Včeraj ti nismo verjeli, da je taka sila, včeraj. Božja volja je tako. Štefana pa ne bo več nazaj.“

„Torej je res umrl?“

„Ravno pred jedno uro. Zdaj grem pa gori Pečarki povedat in morebiti dobim Miho, da pojde mesto mene naznanit k sv. Andreju.“

„Počakaj, ti Šimon! Pojva še nazaj, da ga ogledava, Štefana. Morebiti pa še ni popolnoma mrtev.“

„O mrtev, mrtev!“ tarna mož in Ožbè ga pelje nazaj proti hiši, iz katere se je slišal glasen jok.

„Oh, Ožbè, Ožbè,“ prijoka mati, ko vstopita. „Zakaj te nisem ubogala! Revež bi bil vsaj previden umrl!“

„Le potolaži se!“ dejal je Ožbè in ogledoval mrliča. „Štefan ni bil hudoben človek; grešniki smo pa vsi, in če se nas Bog ne usmili, reveži smo na tem in na onem svetu.“

„Oh, ubožec,“ vzdihuje mati, „kako na jedenkrat ga je vzelo!“

„Mati,“ rekel je še danes zjutraj, „zdaj-le se pa napravim, da grem k Lenčiki. Harmoniko mi dajte sem! Kako se bo zavzela, kadar pri-godem gori!“ Jaz grem po orglje, ta čas je pa umrl, oh, oh!“

„Tako je, tako, Šimon,“ pravi Ožbè in sede k njemu. „Smrt letos ne kosi otave, le mlado seno. Ti pa tako misli, mati, da je božja volja zmerom dobrotna. Bog nam časi doma kolo stare, da se med potom ne prebrnemo. Mi smo pa hudi, ker nič ne vemo. — Koliko je tega, Šimon, ko smo Matijo pokopali? Potlej je pa prišla vrsta na Jurija in zdaj na Štefana, in kmalu pojdemo vsi, drug za drugim. Ali se spominaš Jurija? Kakšen je bil! Lep, velik, močan in kako moder! Milo se mi stori, kadar nanj mislim. Ali ga nismo vsi radi imeli kakor Štefana tukaj? Ali ni bil vsakemu všeč, Šimon?“

„O dober fant je bil, dober, in toča je letos pri nas vzpomladi bila.“

„Ali bi ne bila mogla oba živeti tukaj gori? Lepo in pošteno živeti kot fanta ali pa tudi kot moža, nam vsem v veselje in podporo?“

„Ožbè, ti misliš kakor jaz. Tako sem tudi jaz dejal. Mi se staramo, rekel sem, in ne bomo več dolgo živeli, naj mladina stopi na naše mesto. Pa sem mislil, da bo on lepo gospodaril gori in nam starim stregel. Saj veš, Ožbè, kako dober fant je bil!“

„Oh, dober in mehkega srca,“ pravi Ožbè.

„Mehkega srca je bil pa starše je rad ubogal, in ni se ulačil okrog kakor nekateri in rad je delal. Če je katerikrat kaj pil, Bog ve, da ni bilo greha zraven in da nam ni nič zapravil. Pa reci, če ne bi bil mogel gori gospodariti, kakor kdor si bodi!“

„Nič slabše ne kakor ranjki Matija, Bog mu daj dobro.“

„Tako je, Ožbe. Matija je bil pač dober gospodar in Štefan bi bil tudi. Zdaj nam ga je pa Bog vzel.“

„Kakor Jurija,“ pravi Ožbè.

„Kakor Jurija, ki je bil pošten in moder fant. Štefan pojde gori k Pečarju, dejal sem; na to-le kmetijo, ki ne bom rekel, da je kaj posebnega, ampak delavno družino lahko preredi, na to naj se pa dekletu omoži. Pa naj vzame pridnega moža, ki ni razvajen, če prav ne prinese veliko k hiši. In, glej, Jurija sva imela v mislih z ženo in dekletu bi bil tudi všeč. Pa ga nam je Bog vzel, nam starim ljudem, da smo kar sami ostali. Naj bode, kakor je božja volja! Dolg čas mi pa bo, ko ne bom več videl svojega fanta. Naj bi bil vsaj jeden ostal!“

„Kako bi vsi radi imeli Jurija,“ pravi Ožbè, „če bi živel! Ali ni tako, Šimon?“

„Res bi ga imeli.“

„Ali bi se bil ti branil vzeti Jurija pod svojo streho za svojega?“

„Naj bi bil le besedo rekel, nič bi ne bil premišljal.“

„Ali si pa zdaj izpremenil svoje misli; zdaj, ko so ga ustrelili kakor hudodelca?“

„V mojih očeh ni zavoljo tega nič slabši.“

„To je moška beseda, Šimon. Bog mi greh odpusti, če to morebiti ni prav, ali jaz sem ga po tisti nesreči še rajši imel. In kaj bi ti rekel, če bi ti jaz dejal, da Jurij še živi?“

Šimon je debelo gledal Ožbeta in ozrl se potem na ženo, in pomenljivo sta se spogledala. Ožbè pa je zapazil te poglede.

„Misliš, da se mi meša? Stara je Ožbetova glava, a zmešana ni.“ Pove jima, kaj se je zgodilo z Jurijem in zavzela sta se in čudila.

„Kaj praviš ti, Šimon, ki si pameten mož, k temu?“

„Bog bodi zahvaljen, da se je tako srečno izšlo. Kaj bi mogel družega reči!“

„Ti privoščiš Juriju srečo? Kaj?“

„Iz vsega srca.“

„Glej, Šimon, Jurij je pa pri vsem tem še vedno siromak. Če se le pokaže kam, dobé ga v pest in drugič se mu ne bo tako dobro godilo. V tuje kraje mora bežati in še tam ne bo varen.“

„Hudo je, hudo. Vsak človek ima svoj križ, jeden večji, drugi manjši.“

„In ti ne bi hotel Juriju pomoči? Tudi ne, če bi ti bilo lahko?“

„Jaz? Če morem jaz kaj storiti zanj, rad storim. Toda kako bi mogel, pa ne vem.“

„Poglej, Šimon, Štefan ti je umrl. Škoda zanj! Ali že kdo ve, da je umrl?“

„Ti veš, Ožbè, drugi pa nobeden.“

„Kaj, ko bi ti vzel mesto njega Jurija v hišo kot svojega otroka?“

„Kaj ti pride vendar na misel!“

„To ni nič tacega! Tako pomoreš Juriju in on ti bode hvaležen. In kacega delavca doboš!“

„A kaj bodo rekli ljudje, ki so poznali Štefana?“

„Ej, tako hudo tudi ni bil znan! In če ga delj časa ne bo med ljudi, zgrešili ga bodo in kmalu se bodo navadili Jurija. Boš videl.“

„Kaj pa praviš ti?“ obrne se Šimon na svojo ženo.

„Ne vem, kaj bi dejala. Rajša bi imela Jurija za zeta ko za sina.“

„To pa ne gre tako, mati,“ pravi Ožbè. „Pod svojim imenom se Jurij še pokazati nikamor ne sme, nikar pa da bi se ženil. Šimon mu pa lahko da drugo ime, brez svoje izgube.“

„Ali kaj!“ premišluje Šimon. „Če ga res vzamem, moram mu potem doto šteti, doto; Anica je pa zdaj moje jedino dete.“

„Misliš, Šimon, da bi Jurij tebe za kaj terjal in od tebe kaj vzel? Ne koščeka kruha, če si ga ne bo prislužil. Ubogaj me, dobro bode in spočil se boš na stare dni.“

„Ha, če bi človek vedel, kaj bi bilo prav, Ožbè! Če bi vedel vse naprej! Veš kaj? Počakajmo še malo, da premislim vso reč in preudarim.“

„Potlej bo prepozno. Kakor hitro kdo zvé, da je Štefan umrl, vse je zastonj. Ti boš brez sina in Jurija boš pognal po svetu.“

Toda Šimon se ni mogel tako hitro sprijazniti z Ožbetovo mislijo.

„Kaj meniš ti?“ vprašal je zopet ženo.

„Stori, kakor se tebi prav zdi,“ tarnala je ona, in zopet je poskusil Ožbè vso svojo zgovornost, da bi ja pregovoril. A ni se dalo in ni se dalo, in že se je hotel ločiti, kar stopi Anica, ki je ves čas pri bratovi postelji slónela, pred svojega očeta; oklene se ga in prosi jokaje, naj vzame Jurija za njenega brata.

„Naj pa bo v božjem imenu!“ reče Šimon. „Na tvojo besedo, Anica, naj pride Jurij!“

„Bog vam povrni stoterno!“ pravi Ožbè in hiti z lahkim srcem proti Strmi peči povedat to novico. Anica pa se je zaprla v svojo izbico in pokleknila pred podobo križanega Odrešenika in jokala in molila dolgo dolgo časa, da jo je spanec premagal, kajti prebudela je vso noč pri bolnem bratu in natora je terjala svoj davek. Spanje pa je vlilo mir v njeno ubogo srce.

Kdor bi bil pa po noči tistega dne hodil po gori sv. Florijana, srečal bi bil sprevod, katerega bi se bil prestrašil. Rakev so nesli trije možje proti cerkvi, jeden spredaj in dva zadaj, za njimi pa sta šli dve ženski. Tiho je šel sprevod skozi temno noč. Ko so pa prišli po dolgi, počasni hoji do cerkve sv. Florijana, nesli so rakev v ograjeni prostor, ki obdaja cerkev in je nemara katerikrat služil za pokopališče. Tam jih je čakal Ožbè in na njegovo povelje so postavili rakev na tla. Grob je bil izkopan in vanj so spustili telo umršega Štefana in jamo zopet zagrebli in zasuli. Gomile pa niso vzdignili, da ne bi se kraj ločil od druge zemlje. Potem so molili nad grobom za dušo ranjcega in vrnili se zopet, od koder so prišli. Tako je bil pokopan Štefan na gori sv. Florijana. Ko so pa prišli do Strme peči, poslovil se je Jurij od Lenčike in njene matere, od Mihe in tudi od Sultana ter šel z novimi roditelji na novi dom. Vso pot ni nihče izpregovoril besede. Ko so pa prišli domov in naredili luč in se pogledali, vsem se je storilo inako. Mati in Anica sta jokali na glas, Šimon pa je podal Juriju roko.

„Bog daj srečo!“ dejal je, več pa tudi ni mogel govoriti.

Spravili so se spat. V izbi je ležal Jurij, a spati ni mogel in slišal je vzdihovanje starega Šimona, ki se je obračal na svoji postelji in spominal se svojega Štefana.

(Konec prihodnjic.)

Slovenci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

5. Cerkvene razmere slovenske.

(Konec.)

Izpregovoriti nam je še nekoliko o cerkvenih razmerah za neposrednega vladanja Karola Velikega na slovenski zemlji. Kakor smo že jedenkrat omenili, pastiroval je solnograški škof Virgilij do svoje smrti l. 784. in njemu je sledil na škofovskem sedeži Arno. Tudi ta je pošiljal duhovne na Slovensko, ki so s pomočjo domačih knezov delali v dušni prid slovenskega naroda. Ko so bili l. 796. Obri potolčeni, izročena je bila Arnu skrb za izpreobrnitev panonskih Slovencev in Obrov med Rabo in Dravo (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.).

Ko so prišli Koroški in panonski Slovenci pod solnograško škofijo, pridobila si je ta toliko novih pokrajin in tako množico novih duš, da se je sklenilo povzdigniti jo v nadškofijo, kar se je tudi l. 798. zgodilo. Arno sam se je napotil v Rim, kjer ga je vzprejel rimski papež Leon III. in ga posvetil v nadškofa.

Ko se je vračal v začetku l. 798., prišel mu je naproti onstran reke Pada poslanec in mu naznanil željo kraljevo, da bi šel kar naravnost oznanovat Slovincem sveto vero. Pa Arno hotel je še prej govoriti s kraljem in izpolniti ukaze papeževe, kar je tudi hitro storil. Nató mu je naročil kralj sam, naj gre k Slovincem in jih poučuje v krščanskih resnicah (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.). Tudi mu je podelil za plačilo njegovega truda tretji del vseh dohodkov v tistih krajih, katere bo pridobil s svojim ukom katoliški cerkvi. Arno je tedaj prišel na slovensko zemljo, tam poučeval ljudstvo, postavljал cerkve in razpošiljal mašnike. Vender se ni dolgo mudil med Slovenci, nekoliko zaradi bolehnosti, nekoliko pa tudi zavolj drugih opravil, katera so ga čakala na Bavarskem; vrnil se je tisto leto (798) zopet nazaj (Dümmler, Südöstl. Marken I. c. p. 21.).

Ko je Arno prišel pred kralja, omenil mu je, kako bi bilo potrebno, če bi kdo namesto njega nadaljeval apostolsko delo po Slo-

venskem. Na vprašanje Karolovo, če li pozna kacega moža, ki bi mogel z vspehom tam oznanovati sveto vero, odgovoril mu je, da vé za tacega človeka, ki bi bil sposoben pastirovati Slovencem. Nató je posvetil po povelji frankovskega kralja solnograški nadškof Teodorika za podškofa, izročil mu Koroško in Panonijo do Drave in dal pravico voditi v teh krajih cerkvena opravila, vendar ne popolnoma samostojno, kajti odvisen je bil od solnograškega nadškofa. Arno sam je peljal, spremljan od bavarskega predsednika in kraljevega namestnika v Avariji in Panoniji, grofa Gerolda, novoposvečenega podškofa na Slovensko in ga tam priporočil domačim knezom. To se je zgodilo najbrž v začetku leta 799. Znano je namreč, da je Arno l. 798. prišel iz Rima, potem se podal h kralju, nató šel Slovencem oznanovat sveto vero in na zadnje zopet prišel h kralju. Lahko se misli, da se je l. 798. moralo bližati že koncu, predno je Arno prehodil vsa ta pota. L. 799. pa je bil umorjen grof Gerold, ki je z Arnom vred bil pripeljal Teodorika na Slovensko. Iz tega sledi, da je moral Teodorik priti v začetku l. 799. k Slovencem. Teodorik se je trudil, da bi Slovence dobro poučil v krščanskih resnicah, preskrbel jim vnetih duhovnov in posvetil mnogo cerkva (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 10.). Mogoče je, da je Teodorik postavil tudi cerkev sv. Štefana v Ziljski dolini (Mon. Germ. Script. XI, p. 10. not. n. 40.).

Leta 803., šel je Karol Veliki v Regensburg na Bavarsko, kamor so prišli tudi poslanci obrski, in je tam uredil zamotane razmere panonske (Ann. Einh. a. 803, M. G. S. I.). Potem se je napotil meseca oktobra istega leta v Solnograd, kar ni bilo brez pomena za slovenske dežele v cerkvenem oziru. Kakor znano, izročil je že 796. Karolov sin Pipin solnograškemu škofu Arnu deželo med Dravo in Rabo, da bi ta pastiroval tam stanujočim Slovencem in Obrom. Karol je za svoje navzočnosti v Solnogradu potrdil to naredbo svojega sina in določil, da mora spadati Koroško in Panonija pod solnograško nadškofijo (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.).

Nič gotovega ne moremo reči, s kakim vspehom so oglejski patrijarhi, imajoči pod svojo oblastjo tudi škofije v Istri, med južnimi Slovenci oznanovali sveto vero; to pa vemo, da je oglejskega patrijarha Pavlina, ki je živel v dneh Karola Velikega in umrl leta 802. vzpodbujal njegov prijatelj Alkuin k apbostolskemu delu med bližnjimi Slovenci (Dümmler, Südöstl. Mark. I. c. p. 22.). Lahko se trdi,

da je bil trud solnograških škofov in duhovnov med slovenskim narodom izdatnejši, kakor delovanje oglejskih patrijarhov.

V prejšnjih časih oglejski patrijarhi niso imeli samo na južni, temveč tudi na severni strani reke Drave višjo cerkveno oblast. Ko pa je dobil podškof Teodorik od svojega nadškofa vso slovensko zemljo na severni podravski strani, nastal je med oglejskim patrijarhom Ursom in solnograškim nadškofom Arnom zaradi méj prepir, ki je trajal do l. 811. Oglejski patrijarh pritožil se je pri cesarji in ta je določil 14. junija navedenega leta, da naj mejí med oglejsko in solnograško cerkvijo reka Drava.

Solnograški nadškofje trudili so se v vseh onih slovenskih krajih, katere so njih duhovni pridobili krščanstvu uvesti desetino in so jo prej ali pozneje tudi res uveli. Alkuin je sicer svojega prijatelja Arna, idočega l. 798. prvič v Panonijo, opominal in mu rekel, da naj skrbi bolj za dušno blagost Slovencev, kot pa za svoj dobiček (*Esto praedicator pietatis, non decimarum exactor.*). Zaradi prestrogega izterjevanja desetin izgublja ljudstvo nagnenje do svete vere. „Še mi,“ pisal je Alkuin cesarju samemu, „ki smo rojeni in vzrejeni v katoliški veri, dajemo le neradi od svojega imetja desetino, je li tedaj pametno, pobirati jo po hišah od ljudstva, ki je komaj pristopilo h krščanstvu? Zahtevali so li desetino apostoli, ko so različnim narodom oznanovali sveto vero, ali pa komu drugemu velevali, naj jo pobira?“ (*Dümmler, Südöstl. Mark. I. c. p. 23.*) Kaže se, da se solnograški škofje in duhovni niso ravnali po nasvetu Alkuinovem; zato jih pa tudi ljudstvo ni ljubilo, pozdravilo pa s toliko večjim veseljem pol stoletja pozneje dva druga moža, sv. Cirila in Metoda, ki k Slovanom nista prišla pobirat desetine, temveč učiti sveto vero.

Desetine so morale biti Slovincem izprva jako zoperne, kar nam posebno to kaže, da so se morali solnograški višji pastirji truditi nad dvesto let, predno so navadili slovenske podložnike, da so jo plačevali. Leta 1060. jo je nadškof Gebehard prvič dobil od vseh v njegovi škofiji bivajočih Slovencev (*Vita Gebehardi, M. G. S. XI, p. 25.*).

A ne samo desetine bogatile so solnograško in druge cerkve, temveč dobivale so škofije in opatije po radodarnosti Karola Velikega in njegovih naslednikov v last mnogo slovenskih zemljišč, katera so morali obdelovati nesvobodni podložniki, ali pa na takih posestvih

že od nekdanj stanujoči in tedaj prvotni prebivalci, ki so postali s časom nesvobodni, kajti zamenjali so dostikrat prostovoljno svojo svobodo s sužnostjo in darovali cerkvenim zavodom svoja zemljišča, katera so pa za letni davek dobili navadno do smrti zopet nazaj, videč, da je bolje biti podložnemu škofu, ali opatu, kakor pa svobodnemu imeti toliko neprijetnih dolžnostij in zraven pa biti še v strahu pred svetnimi velikaši.

Desetina in naseljevanje tujcev v deželi budilo je nevoljo med ljudstvom. Bilo je pa tudi še mnogo skrivnih poganov, ki so postali le na videz kristijani, v srci pa so molili svoje stare bogove. Ti so bili pripravljeni ob prvi priložnosti našuntati ljudstvo in je pregovoriti k uporu. Vender za vladanja Karolovega bil je mir, ker pod njim bi bila vsaka vstaja brez vspeha; ko pa je on zatisnil oči in na njegovo mesto prišel njegov sin Ljudovik, poskusili so jugovzhodni Slovenci svojo srečo in vzdignili se na strani posavskega Ljudevita.

Po krivici.

Sem lepa, sem mlada, sem brhko dekle,
To pravijo mladi in stari;
Pa vender pa vender mi srčece mré
In joče v obupni prevari.

Oh! žalna usoda, usoda strašna,
Ponižno se tébi uklanjam!
Saj uničena radost in žalost plašna
Zapisali konec sta sanjam!

Nevesta stopila bom jaz pred oltár —
Naj žrtvenik bil bi v resnici!
In njemu bom dala življenje to v dar,
Ki bo mi soprog po krivici!

Pač večno udanost prisegla mu bom —
Odpusti, ne bó mi dobrotno,
O celem stvarjenji se vzbujá mi dvom,
In joče srce mi sirotno!

Če tudi prisegla mu bodem glasno —
Vezála ne bo me prisega;
In njemu ostala bom zvesta samó,
Ki ljubi to borno srce ga.

Priprostitih roditeljev blagi je sin,
Toda ker ubog on zeló je,
Zató pa naj zbrišem iz srčnih globín
Jaz njega, ki drag mi tako je!

Oj, oča in mati, kaj hčerka, vam dóm:
Pogube ne bom vas tožila,
In tudi plakáti tem kalnim očém
Nikóli ne bodem pustila!

Nad nami razpenja se večno nebó,
In to naj vas milostno sodi,
Če vi ne, naj ono mi bode miló,
In zvésto naj pota mi vodi!

Nevesta stopila bom zdaj pred oltár —
Naj žrtvenik bil bi v resnici!
In njemu bom dala življenje to v dar,
Ki bo mi soprog po krivici!

Izza mladih let.

Spisal dr. H. Dolencec.

VI.

Ko sem v šolo hodil in prišel tudi na Štajersko, čudil sem se množini divjačine, ki se ondu nahaja; a ko sem našel priliko loviti, posebno zajce po polji, prepričal sem se dejansko o tem, kar se mi je vedno že dozdevalo, da lov ne zanimlje samo s tem, da se žival pobija, ampak lovec mora imeti zasluge tudi v tem, da si ve in zna divjačine tudi tam prisvojiti, kjer je je le toliko, kolikor je ostaje brez posebnega varstva in posebne gojitve.

Po prijatelji sem se seznanil v Gradci s cesarskim nadlogarjem, bivajočim v Lankovici, in udeležil se tam zimskih lovov po gorah med doleno in gorenjo Štajersko posebno zato, da bi streljal na žival, katera se je na Kranjskem, žal, zatrla, to je na jelena. Dasihravno sem se dosti trudil in ostal celih 8 dnij v Zali, vasjo sredi hribov in gozdov in na cesti, ki vodi iz Köflacha v Ljubno, vendar se mi ta želja ni izpolnila; postala sva pa dobra prijatelja z Veitom, tamošnjim logarjem, kateremu sem za trdno obljubil, da vzpomladi se vrnem, kadar bode čas za petelina.

Veit je bil rojenjá Slovenec, toda še mlad prišel je med Nemce; slovensko je torej samo še umel, govoril pa le težko. Bil je pa lovec, kakor sem jih malo spoznal. Ne samo, da je bil vztrajen in da je dobro streljal, spoznal se je tudi na sled in vsako navado živalij kakor malokdo. Oponašati in vabiti žival je znal pa tako, kakor nisem za njim nobenega lovca našel.

Poseben je bil Veit tudi zato, ker je malo govoril, bil največ zamišljen, in čemur sem se posebno čudil, bilo je to, da se je pijače ogibal.

Vas Zala štela je takrat 64 hiš, ali bile so raztresene po hribih, pri cerkvi jih je bilo le 7 ali 8, med temi precej dobra gostilna ravno nasproti cerkve, za gostilno pa málín. Gostilničar je bil mlad in v tem kraji jedini, nekoliko izobraženi človek, vdovec. Za pomoč je imel

pri sebi sestro, dvajsetletno, prav nežno deklico, ki je v Gradci v šolo hodila.

Natančneje moram opisati mlinarja. Mož je imel okolo šestdeset let, bil je velik in debel, zalitega obraza in kratkega vratu, zmerom v jedni in tisti obleki, popolnoma z moko oprášeni. Na glavi je nosil kapico s čopkom, in ko bi ga bil na zid naslonil in ti ga od daleč pokazal, rekel bi bil, da tam velikanska vreča sloni. Obleka in kapica mlinarjeva sta morali biti silno stari, kajti tisti čas, ko sem jaz v te kraje zahajal, mlinar je samo še spal v málinu, od zjutraj do večera pa v gostilni sedel in pil, dopoldne žganega, popoldne in v noč pa surovega; v tem času torej obleke ni oprášil. V mladih letih bil je vojak in pri žrebcih v Pibru; vdova starejša od njega zaljubila se je vanj in napravila ga za samostalnega mlinarja. Ne vem, je li hodil mož tudi po Českem ali odkod so mu ostale besede, katere je vselej rabil, kadar je ob mizo udaril, kar se je prav dostikrat zgodilo, namreč besede: „Du verfluchte Pardubicpruken!“

Dva lovca hodila sta z máno in s Veitom, krojač Miksner, suhljat človek, drobnega, šilastega nosa, katerega je vedno s tobakom pital in z modrim robcem brisal, in posestnik in žagar Fuxpihl, mož majhne postave, srednjih let in vedno dobre volje. Bila sta oba strastna lovca, posebno krojač.

Ko pride vzpomlad in čas, da se petelin jame glasiti, pisal mi je nadlogar iz Lankovica, da naj pridem na lov ter s seboj pripeljem še kakega prijatelja. Vzel sem s seboj doktoranda Oettla, rojenjá Tirolca, mirnega in ljubeznivega mladeniča, ki je moral biti vsakemu všeč. Stanovala sva v jedni hiši in prava prijatelja sva si bila. Nisva šla naravnost v Zalo, ampak pristavila se v Lankovici, in od tam šla za prvi večer v hribe nad tem krajem in v vrh Laudambaumkogel. Spremljal naju je logar Leitner, človek, ki bi bil morebiti dober cerkovnik, ali bodisi birič, ali kaj jednacega bolj oficijalnega, samo lovec ne; kajti, dasi že v dobrih letih, nikakor se možu puška ni podala in ko bi bil še sto let živél, živalij bi bil on malo prevaril. Klepetal je pa vedno in pripovedoval in circulo vitioso vedno jedno in isto.

Že skoro nekoliko kesno je bilo, ko smo prišli na kraj, kjer so se petelini nabajali. Leitnerju izročim prijatelja, da ga pelje poslušat, a sam si izberem svoje mesto, katero ni bilo po volji Leitnerju, ki je trdil, da on z gospodom si bodeta boljše izbrala. Jedva se

usedem, že zaslišim šum v zraku: blizu mimo mene se petelin popelje ter se pod menoj kakih 100 korakov usede. Mirno sem čakal, da sta se že v trdem mraku Leitner in Oettel vrnila. Leitner mi je z glavo majé pravil, da teško, da bi petelin v tem robu bival ter je meni, ki sem mu rekel, da sem ga slišal in da vem zanj, odkimal, da sem se motil. Šli smo za rob do kmeta, kjer smo prenočili. Imeli smo precej živeža in pijače s seboj in do 11. ure se nam je prav dobro godilo. Leitner se je pripil, jezik se je še bolj omajal in zvedela sva iz njegovih ust čudovite tajnosti o lankoviški kaznilnici, katerih se ve da ne smem objaviti, ker Leitner je pri vsaki peti besedi ponavljal, da Bog obvaruj kaj dalje praviti, in to sva mu zagotovila. Luč ugasnemo in poležemo po klopih.

Prej ko je bilo treba, bili smo po konci in šli v gozd. Kmet je prijatelja in Leitnerja v poseben kraj peljal, a jaz se nisem dal prepričati, da bi se bil motil za petelina, in se v resnici tudi nisem, kajti o prvi zori se je oglasil in še v temi sem bil pod drevesom, kjer sem ga poslušal ter se tresel, predno sem ga mogel ugledati med vejami ter ga sklatiti.

Še pred peto uro smo se sešli. Leitner je zopet majal z glavo in se čudil, da je bil petelin tam, kjer ga on ni hotel, pozdravili smo Laudanbaumkogelbaura ter šli navzdol.

V Lankovici sva pri prijaznem nadlogarji dobro obedovala, Leitnerju roko in v roko stisnila in odpeljala se v Zalo, kamor je dobri dve uri. Veit naju je pričakoval, Miksner je za ta dan hlače in šivanko tudi na kol obesil, mlinar nama je do gostilničnih vrat nasproti prišel, „s'Micel“ nama je pobrala, kar sva hotela sama v sobo odnesti ter samo puške Veitu prepustila. V prijazni sobi smo za mizo posedli, „s'Micel“ je vrč na mizo postavila in razgovor se je takoj pričel, za koliko dnij ostanemo tukaj. Jaz povem, da v dolini le kaka dva dni in da hočeva tudi na Pasuralm na ruševce. V tem, ko sva se s prijateljem krepčala, opazil sem, da je Veit Miksnerja in mlinarja iz sobe izvabil, in ko se zopet vrnejo in se raznovrsten razgovor zopet prične, jame me Veit in vsi za njim „Grof gnaden“ titulirati, čemur sva se s prijateljem jako začudila. Jaz ugovarjam, a zastonj. Veit se je celó opravičeval, da mu nikar za zlo jemati, ako tega do danes ni vedel, mlinar se je tudi prizdignil ter za kapico prijel in Miksner je celo pristavil: „I hob mir's e gdoht!“

Še le ko sem se v Gradec vrnil in puško iz usnjatega zavoja vzel, pokazal se mi je vzrok tega visokega in tako na jeden pot pridobljenega počesčenja. Zavoj, katerega mi je bil puškar prepustil, nosil je od znotraj napis: „Leopold Graf von Galler“ in najbrž je Veit napis bral, ko je puške iz zavojev jemal.

Le malo smo se mudili, kajti jaz in Veit sva imela do Hirschkogla dve uri, Miksner je pa Oettla spremljeval ter peljal ga na Schneiderbaumkogel. Jaz sem drugo jutro zopet petelina ustrelil, Oettel pa ni nič slišal in videl, kar meni ni bilo všeč in kar sem Veitu očital, ker sem mu že dan poprej rekel, da mora gospoda na boljše mesto postaviti. Veit se je jezil nad Miksnerjem, da je gospoda slabo vodil in trdil, da petelin je gotov v Schneiderbaumkoglu, kar je tudi prav imel, kajti na večer smo ga v resnici zaslišali in drugo jutro ga je Oettel ustrelil. Jaz in Miksner sva to jutro po Zwölnerkoglu prehajala, prepodila več kokošij, pa petelina ne našla. Domov gredé se o Veitu razgovarjava in jaz se začudim, da Veit ne pije. Miksner je jel z glavo otresati, tobak duhati, nos brisati in sploh se vesti, kakor bi sam sebi branil ziniti. To opazivši sem Miksnerja nagovarjal in ga spravil, da mi je jel praviti, da Veit se v pričo gospodov in tudi sicer kolikor mogoče premaguje, da ne pije več kakor svojo mero; da ga, ako to prestopi, pijača takoj prevzame, in potem da postane divj in srdit ter ljudem nevaren. S zobmi da škriplje, pušo in vsako ostrino da treba pred njim skriti, kajti pri pijači da je že človeka zaklal in pijan tudi svojo ženo ob življenje spravil, in bil zatorej tudi več let zaprt. Bolelo me je to slišati in premišljeval sem o tem vso pot do doma. Veit in Oettel sta pred nama prišla: prvi se je jako veselil lepega petelina in jaz ž njim.

Pri zajuterku že smo sklenili, da popoldne odrinemo na Pasuralm, in to se je tudi zgodilo. Veit in Miksner sta naju spremljala in še nosača smo najeli. Na planini smo se ustanovili v cesarski hiši, v kateri je stanoval samo jeden vojak, da je stražil velikanske, tukaj sezidane bleve, v katerih prebivajo v polnem času cesarski konji, katere iz Piberske kobilarne sem na pašo gonijo. Mladi človek, ki je od septembra meseca zmerom sam tu gori prebival in le vsakih 14 dni jeden pot šel si živeža iskat, bil nas je kaj vesel in še tem več, ko sem ga jaz po slovensko nagovoril. Bil je štajerski Slovenec od Ptuja doma in prav slabo je nemško govoril, ker je še le dve leti bil vojak med Nemci.

Zgodaj na jutro smo se razšli po planini, jaz in Miksner skupaj, Veit s prijateljem. Ruševcev smo več prepodili, jaz sem jednega tudi streljal, a ne zadel, in še tisti dan smo se potem odpravili jote si napravljat. Ali že opoludne se je jelo oblačiti, Miksner nas je svaril da na planini ne ostajati in popoludne še se domov odpravil; mi smo pa ostali in bili smo drugo jutro v debel sneg zameteni.

Dva dni smo čakali vremena, ali le zmerom več snega je padalo, tretji dan pa smo bili prisiljeni oditi mi in naš gospodar, kajti ni bilo nobene najmanjše stvari več pri hiši za pod zob. Vojak nam je pravil, da ravno dan potem, ko smo gori prišli, bil je namenjen iti zopet po živeža, katerega smo pa tem več potrebovali, ker je bila jed skoro jedina zabava. Debel sneg smo gazili skozi celo uro in menjavali se gaz delajoči, dokler nismo prišli pod rob, kjer je bilo že menj snega in zmerom menj proti dolini. Razjasnilo se je, in o najlepšem solnci smo dospeli v Zalo. Zopet smo bili z veseljem vzprijeti in prvo je bilo, da smo si naročili dobro kosilo. V dolini je le malo sněžilo, kakor nam je dopovedoval mlinar, ali za nas pa da so bili v skrbeh. Med kosilom je tudi Miksner prišel, ki se nam je posmehoval, da ga nismo ubogali in ž njim odšli.

Skleneno je bilo, da ob treh popoludne se odpeljemo. Za odhodnico smo ga že nekoliko vrčev popili in postali dobre volje, razgovarjali se posebno o našem bivanji na planini in med snegom; mlinar, ki je, kakor se je izrazil, nam na ljubo danes dva maselčka več popil, udaril je že Bog ve kolikokrat ob mizo ter po navadi zaklel, gostilničar in „s'Micel“ sta tudi pri nas posedla in se z nami razgovarjala in smijala, — kar zacvili nasproti nas v visočini in udari na zvon. Ostrmeli smo za trenutek. „Ogenj!“ je vsak prestrašeno izpregovoril in na cesto šinil. Istina, pri zadnji hiši na desni strani ceste je že iz strehe gorelo. Vseh moških nas v vasi ni bilo petnajst, in vse je bilo zbegano. Sprevidel sem, da se moram samega sebe za vodjo pri gašenju postaviti. Prvo povelje je bilo, lestve nastaviti ob hišno streho na nasprotnem kraji ceste. Bil je to farovš. Ob enem ukažem potrgati leseno ograjo, ki je stala do sosedne hiše. Potem še le sem skočil skozi vrata in vežo na dvorišče, da si pogledam streho in ogenj od druge strani. Tu zapazim, da ni gorelo iz lesene strehe, ampak iz dimnika, ki je bil pa toliko nizek, da ga čez streho nisi videl, pač pa je plamen visoko čez streho švigal. Skočim nazaj, dopovem s silnim glasom, kako je in lestve so bile v hipu na tej

strehi. Jaz pa silno pozovem prijatelja in v malih trenutkih sva bila v gostilni in nazaj s puškami. Na misel mi je prišlo, kar sem že večkrat prej slišal, da, ako ni druge pomoči pri roki, dobro je v dimnik streljati, da se saje doli posujejo in da se tako ogenj in nevarnost zmanjšata. To sva zdaj tudi s prijateljem storila in ne brez vspeha, ljudje so bili pa tudi že na strehi, voda se je jela podajati in vender že jedenkrat so se tudi koci dobili, da je bilo mogoče ogenj dušiti.

Ljudstva zmerom več je iz ltribov in iz doline gori in doli prihajalo, iz vaških hiš je bilo dosti skrinj in druge pohišne oprave iznesene; blago iz hlevov segnano je okolo pohajalo.

Župnik je bil na prvi hip na cesto pritekel, a potem, ko je zvedel, da samo iz dimnika gori, umaknil se nazaj v hišo. Vedel je zakaj, kajti komaj je bila večja nevarnost pri kraji, padale so trde besede o njem in njegovi sosedu. Bila je ta poprej njegova kuharica, in že priletna zbrala si je še dobro mladega moža, katerega je trdo držala kakor sužnega, sama pa, dasiravno precej premožna, tako stiskala, da celo dimnikarja ni hotela plačevati. Nasledek je bil, da so se saje vnele, in Bog ne daj, da je bila suša in sapa, gotovo bi se bil ogenj razširil, kajti razen gostilne so bile vse hiše le z deskami krite. Gospodinji se je reklo „Stoiserin“, nje možu pa „Hisel“. Mlinar, katerega je pri nevarnosti skoro vsa zavednost popustila, vedel se je zdaj hudo nad pohišniki, da so tolikanj nemarni in še dimnika ne dadé snažiti. Prava istina je, da se je mož, ki je bil čevljar, takoj po ognji zopet na stol usedel in jel šivati, a gospodinja je za mizo sedela in trdo mlinarju in drugim grajalcem odgovarjala ter se jih vedela znebiti. Kar je bilo moških, skoro vsi so šli v gostilno. Le našo mizo nam je gostilničar obranil, in mlinarju se je navadni prostor pri nasprotni mizi prepustil. Prijatelj je silil, da se odpeljiva, a jaz sem se branil, da ne, da danes bode še dosti smeha in zabave in res je to bilo.

Mlinar je imel glavno besedo. Čim bolj je pil, tem bolj se je jezil na Stojserico in nje moža, katerega je imenoval „tamischen Hisel“, in vselej je nehal s tem, da, ako ne bi bil gospod grof pričujoč in bi si ne bil tako hitre pomoči izmislil, bila bi vsa vas pogorela. Jaz sem mlinarja tudi hvalil in mu le očital, da ni Stojserice še bolj v strah prijel, nego se jej skoro umaknil. To je mlinarja še bolj razjarilo; kar vsipali so se mu iz ust sami „verfluchte

Pardubicpruken“ in vse gorje še je zapretil Stojserici. Večkrat je vstal mlinar, da gre še zdaj na njo, da jo bode kar na dva kosa pretrgal, Hisla pa na trto in v dimnik obesil. Občen smeh je bil nasledek takim in enakim izjavam, in Bog ve, kako bi se bilo Stojserici in Hislu godilo, ko bi bili mlinarja pustili na nja, ali „s'Micel“ je prišla na me ter me okarala, da mlinarja dražim. Poprijel sem zopet besedo in nasvetoval, da danes ne, ampak zjutraj da gremo k Stojserici, mlinar in še dva moža v imenu vaščanov in jaz z njimi. Moj nasvet se je odobril, potem je pa mlinar besedo poprijel, še jedenpot naštel moje zasluge in zaključil s tem, da se morajo javno in po časnikih meni zahvaliti. Pohvala je donela mlinarju in njegovemu nasvetu in, skoro da smo postali vsi jeden, kar vrč za vrčem se je donášal na mize in peti smo začeli.

Zdaj pa nastopi drug mož na prvo mesto. Bil je ta bolj male, a krepke postave; smeh mu je bil vedno na lici in imenovali so ga Jodlersep. Zaslužil je to ime, kajti tak krepak in gibčen glas se malo kedaj sliši. Jodlersep je moral k naši mizi in zapeli smo tako, da je mlinar trikrat zaporedom ob mizo udaril in trdil, da jednacega kaj se na nobenem gledišči ne sliši. Miksne je bil tudi pevec, in za vsakim petjem se je brisal in smijal in posebna zadovoljnost se mu je razlegala po nosu in obrazu. Kar nenadoma pa skoči po konci, posegne čez ogál mize in zgrabi Veita za roko, v kateri je ta imel nož. Drugi pripomorejo in vzamejo mu nož. Veit se je bil opil in ni ljudij več razložil. Mrmrjal je sam s seboj, kadar ga je pa jeza zgrabila, jel je škrtati s zobmi in groziti temu in onemu. Sovaščani so bili temu privajeni ter so se zanj malo brigali, ko ni bilo več noža na mizi. Petje in veselost sta spet zavladala. Le mojemu prijatelju, ki ni bil vaje krepkemu ljudskemu življenju, jelo je postajati opasno, ko je mlinar le zmerom bolj razsajal, ko se je petje le zmerom bolj oddaljevalo od harmonije, in je Veit skoro neprenehoma škrtal. Vabil me je, da pojdiva spat, a jaz sem se izgovarjal, da društva ne smeva puščati. Tudi prošnjam gostilničarjeve Micike sem se ustavljal, ali ta si je vedela pomagati. Zginila je in čez malo časa je zopet vstopila, ampak ne sama, z njo je prišla mlinarica.

S krepkim glasom se je napovedala. Mlinar hudo vinski, bil je vender takoj na nogah, ter je hotel z dobrotljivim vabljenjem ženi strup odvzeti. Toda ta je bila stanovitna, strašanski marš je mlinarju diktirala in malo zmenila se za doktorja in še menj za grofa, s

katerima jo je skušal mlinar potolažiti. S' Micel in Oettel sta se smijala, še jedno smo pa vender le zapeli in potem se razšli. Z Oettlom sva že v postelji ležala in še slišala Jodlersepa, ko je doli po dolini pel. Voz sva bila za deveto uro naročila, kajti opoludne se je odpeljeval vlak iz Köflacha.

A predno sva se zjutraj odpeljala, prišla sta naju pozdravljat Miksner in Veit. Ta je bil miren in skesan; videlo se mu je, da ga teži, ker se je prejšnji večer v svoji silni slabosti pokazal. Že smo se do voza odpravili, ko dojde tudi mlinar, slab še, toda ker smo počakali, okrepčal se je in pokazal se je navadni njegov humor.

Preskočim, kar se je še pred odhodom godilo in povem samo to, da smo se še toliko časa mudili, da se je potrpežljivi Oettel do dobrega razjaril, kar je meni prav hudo dejalo, ker sem bil zvestemu prijatelju v resnici udan. Že na vozu je sedel, ko sem mlinarja popustil, ki je zvesto svojo zaroto prejšnjega večera zvršil. Moje reči so bile na voz zložene, pozdravim Miksnerja in Veita in hoté na voz stopiti ugledam s' Micel v veži s solznimi očmi. Pozdravim tudi njo in ginen in skesan prisedem Oettlu. Kočijaž požene in že vznemirjeni konjiči zleteli s doli po hribu, da se je bilo vsega bati. Molcé sva sedela; meni je bilo hudo. Peljemo se mimo Fuxpihlove žage, nekoliko bolj se je odprla dolina, prvo zelenje se je v solnci lesketalo in nad nama v bregu zaslišiva čist, vesel glas. Nehoté se z Oettlom pogledava, oba na jedenkrat se nasmejeva. Jodlersep naju je bil zopet sprijaznil.

G o d e c.

Godec gode mi pod oknom,
 Godec brez roké,
 Godec gode tožno pesen,
 Joka mi srcé.

Godec invalid sedaj je,
 Bil je mlad vojak,
 Šel za carja v boj je, v vojsko,
 Mlad junak krepák.

Pustil ženo svojo drago
 Samo je domá,
 Pustil ženi je otroka,
 Sina šibka dvá.

Bil se je za carja hlabro,
 Boj mu vzel rokó;
 Žena pa doma trpela
 Glad je, mráz hudó.

Vojska bila je končana,
 Zmagal bil je car,
 Zmagala je vojska hrabra,
 Kak je carjev dar? —

Godec tužne pesni gode,
 Godec brez roké,
 Za otroka, ženo gode, —
 Jokaj se srcé!

A. A. P.

Slovenska elegija iz preteklega veka.

Spisal Fr. Wiesthaler.

II.

Ko sem prvič pod pesnijo bral ime „Franz Skerbinz von Weixelburg,“ prišel mi je na misel slovenski pisatelj pater Pašk al Škrbinec, bivši fajmošter in guardijan frančiškanskega samostana v Ljubljani, kojega se starejši Ljubljančanje še zdaj spominajo kot izvrstnega propovednika. Ker je tudi on iz Višnje Gore doma, ugibal sem, da je to elegijo zložil, predno se je pomenišil, ter da se je v popisani položaj le v mislih postavil, ali pa da je bil morda tudi sam zatiški cistercijan, ki je po onem gori omenjenem dogodku prestopil k frančiškanom, prilastivši si drugo samostansko ime. Pregledal sem vse slovenske literarne zgodovine, kar jih je do zdaj izšlo, a nobena me ni poučila, da napačno sodim. Kajti o življenji tega pisatelja vedo nam vrlo malo ali celo nič povedati: znano jim ni niti rojstno, niti smrtno leto, niti krstno ime njegovo. Da je čutil nekaj pevske žile v sebi, priča nam njegova l. 1813.: „Isloshejna (= zložena) pesem,“ v kateri se odhajaje na Dunaj ginljivo od svojih faranov poslavlja. Moje mnenje je na videz potrjevalo tudi še to, da sta si obe pesni po duhu nekako podobni. O tem se čestiti bralci lahko prepričajo, primerjajoč le začetni ríazstavki obeh pesnij:

„Ufe kar je na temo Svetu —
Moi zhlovek le en zait terpi.“

„De kar na svejt shivi
En mejhen zhaf terpi.“

Pašk al Škrbinec.

X.

Da si razbijem v tej stvari vsak dvom, zatečem se k tukajšnjim č. oo. frančiškanom, češ, v njihovem arhivu dobom gotovo zaželeno date. A v samostanu hranijo sicer dobro sliko rajnega patra, o življenji in delovanji njegovem pa ni v arhivu najti ne sledu, ne tiru. Po nasvetu prijaznih očetov obrnil sem se na to pismeno do zdanjega provincijala kranjsko-hrvatske redovne provincije, prečestitega patra Friderika Hoenigmanna v Gorici. V obširnem odgovoru je

ljubeznivi gospod moji želji ustregel ter mi podal natančen životopis Paškalo, posnet po aktih provincijalnega arhiva. Ker morda ni brez vrednosti za literarno našo zgodovino, objavljam ga tu slovenskemu občinstvu. Poročilo glasi se blizu takó:

Andrej Skerbinz je bil rojen 1. oktobra l. 1780. v Višnji Gori. Oblekši redovno suknjo 29. oktobra l. 1800. v Klanjskem (Klanjec) samostanu na Hrvaškem, zavezal se je 29. okt. l. 1803. v Novem Mestu slovesno z dosmrtnimi obljubami meniškimi; kajti v rokopisu „*Tirocinium seraphicum*“, kojega hrani tukajšnji (goriški) arhiv, bere se do besede to-le:

Parte secunda pag. 304: „Sub Provincialatu A. R. P. Castuli Weibl, iterato electi: Anno 1803 die 29no Octobris expletis in Religione seraphica tribus annis integris conformiter ad aulicum decretum dd. 2. Aprilis 1802 ac praemissis praemittendis, Neostadii in manibus ipsius P. Ministri Provincialis professionem solemnem emisit Fr. Paschalis Skerbinz (antea Andreas) Carniolus Weixelburgensis natus 1. Oct. 1780. indutus Clanicii in Croatia, die 29no Oct. 1800.“ —

Po uradnih spisih provincijalnih bil je P. Škrbinec v letih 1804—1807 gramatikalni učitelj na c. kr. Novomeški gimnaziji, 1808—1810 duhovni pomočnik in redovne provincije tajnik v Ljubljani, 1810—1813 samostanski guardijan in fajmošter pri „Devici Mariji.“ Bil je izvrsten govornik. 12. decembra l. 1813. odšel je na Dunaj, kamor so ga bili ondotni oo. frančiškani povabili, ter je tamkaj ostal. *) 4. januarja l. 1815. so ga popolnem iz kranjsko-hrvatske provincije odpustili ter z dekretom dvorne pisarne od 6. aprila l. 1815. št. 5541 niževstrijški provinciji frančiškanski privtelili, kjer

*) Meščan ljubljanski poroča nam to: Moja sedemdesetletna babica, za Paškala Škrbinca mlada gospodinja, imela je tega slovečega cerkvenega govornika v posebnih časih ter mi je večkrat pripovedala, zakaj je p. Paškal odšel na Dunaj. Tiste čase živelo je v Ljubljani vse polno „freigeistov“, ki so Paškala črtili ter mu celo po življenji stregli. Nekega večera že po najdaljši uri pride neki gospod „na porto“ frančiškanskega samostana, pozvoni ter pove vratarju, da nekdo, ki je jako nevarno bolan, želi patra Paškala, kateri naj takoj pride v Špitalske ulice v to in to hišo. Pater Paškal vstane ter hiti k bolniku. A ko pride na frančiškanski most, obsujejo in zgrabijo ga tam zbrani „freigeisti“ ter ga hočejo vreči v Ljubljano. A k sreči udari ura polnoči, mestna straža stopi na most, prepodi napastnike ter patra reši gotove smrti. Takoj prihodnjo nedeljo pa se pater Paškal v silni pridigi poslovi od svojih vernih poslušalcev, zatrjuje, da ga je sam svetli cesar poklical na Dunaj, ker mu v Ljubljani strežejo

se je v raznih službah odlikoval, zlasti pa kot cerkveni govornik. Izvolili so ga trikrat za redovnega provincijala. Umrli je 28. januarja l. 1824. na Dunaji. Kajti v nekrologiji goriškega arhiva, v kateri se vsak umrli redovnik takoj po uradno naznanjeni smrti zapiše, bere se od besede do besede: „Viennae: A. R. P. Paschalis Skerbinz per quatuordecim annos Provinciae nostrae Alumnus et per triennium ad B. V. Annuntiatam Labaci Parochus, Concionator zelosissimus et famosissimus. Postquam in Provinciam Austriacam transiit praeter plura alia Provinciae officia honorificentissime expleta tertio Minister Provincialis actualis, annor. aetatis physicae 43 & 4 mensium, Religionis 23 & 3 mensium mortuus est 28. Jan. 1824. R. i. p.“

V dežel prišla so sledeča njegova dela:

1. Nedelfke pridige, k' jih je dal natifnit P. Pashkal Skerbinz Guardian in Fajmahter per Materi Boshji pred moftam. (V Lublani.) Jih ima na prodaj A. A. Hohn 1814. 8°. 522 str.

2. Prasnifke pridige, k' jih je dal natifnit P. Pashkal Skerbinz . . . s' perftavkam nektirih nedelfkih. (V Lublani.) Jih ima na prodaj A. A. Hohn, 1814. 8°. 266 str.

3. Rede bei Gelegenheit der jährlichen Feier des heil. Joseph als Schutzpatron des Handlungs-Kranken-Institutes. 8°. Wien. 1816.

4. Rede von den Vorzügen der Priesterwürde. 8°. Wien. 1816.

5. Zwanzig Fastenreden. 8°. Wien. 1818.

6. Sechs Predigten über die fünf Stücke, die zum Sakramente der Busse erfordert werden. 8°. Wien. 1820.

7. Predigten auf die vorzüglichsten Feste Mariens. 8°. Wien. 1820.

8. Die zehn Gebothe Gottes. 8°. Wien. 1825.

9. Njegovem pesniškem poskusu molči goriško poročilo. Naslov mu je:

u. Isloshejna pesem od pater Pashkala Skerbinza fajmahter per Diviz Mari u Lublani Leita 1813. 8°. 1/2 pole.

po življenji. Vsa cerkev je jokala. — Da so „freigeisti“ patra Paškala res napadli, za to imamo še žive priče, samo da uzrok temu napadu nekateri iščejo v patrovem življenji samem (primeri, kaj o tem poroča objektivni Čop v Šafarikovi „Geschichte der südsl. Literatur“, 39. str.). —

Pater Paškal imel je v Ljubljani brata, imenitnega advokata. Strije moj pravdal se je za neko hišo na Starem Trgu. Doktor Paškal je bil njegov zastopnik. Ko ga strije vpraša, kaj misli on, bode li pravdo dobil, odgovori mu dr. Paškal: „Vidiš, dragi moj, stvar je taka: Ako se meni posreči, v zid tvoje hiše narediti samo majhno luknjico, toliko da vtaknem notri mazinec svoje desne roke, videl bodeš, da potem izkopljem iz te luknjice tako luknjo, da bom ves zlezal v tvojo hišo in — pravda bo dobljena.“ In tako je tudi bilo. Čez dve leti je dobil strije pravdo, a doktorju je moral plačati tak ekspenzar, da mu je rajši kar hišo prepustil. Tako je doktor Paškal res v hišo zlezal!

Razven tega zapustil je še mnogo drugih (nemških) pridig v rokopisu, ki so bile pozneje v več zvezkih tiskane izšle.

O njem sodi Paul Jos. Šafarik v svoji knjigi: „Geschichte der südslawischen Literatur“ tako-le: „Paškal Skerbine hatte . . . grossen Zulauf als Prediger, besonders von der niederen Volksklasse, wovon indessen wohl nur sein eindringlicher Vortrag Ursache gewesen sein mag, denn das Uebrige, zumal das Leben selbst, war nicht so ganz regelrecht.“

V latinskem predgovoru k svojim nedeljskim pridigam opravičuje se P. Škrbinec zavoljo nečistega jezika svojega, češ, da se mu dá z jezikoslovnega stališča marsikaj očitati, a da njemu ni stalo do tega, da bi likal jezik in pisal za učenjake, marveč je le nameraval z besedo vsakemu razumljivo vzpodbujati ljudstvo k pobožnosti in grešnike zopet na pravo pot spravljati. „Linguae quod attinet“ (pravi), ea est, quae intelligi a quovis sat facile potest, quamvis multum germanizet.“ Sicer pa menim, da se mora tudi z retoričnega stališča nemškimi njegovim propovedim prednost dajati pred slovenskimi in da je morala govorjena njegova beseda dokaj večjo moč in silo v sebi imeti, nego jo ima pisana. Isto sodbo o njem izrekli so mi tudi nekateri duhovniki strokovnjaki.

Izgubljena mladost.

Lepe sanje so mladosti leta,
Kaj si mladež vse obeta!
Ali vse ko pena hitro zgine,
Sreče doba naglo mine

Grenko-žal spomin, globoke rane,
To je vse, kar nam ostane
Od mladostnih upov, želj in vzorov,
Od navdušenih naporov.

Tudi meni so prelepe sanje
Brž zbožale, in spoznanje
Grenko mesto njih je nastopilo,
Dušno moč mi ostrupilo.

Prešli zlati dnevi so radosti,
Proč je srečni čas mladosti,
Sladke moje nade so pregnane,
Srčne slike pokopane.

Pa zastoj, zastoj je vzdihovanje,
In zastoj vse žalovanje,
Kar nam časa hitri tek zagrne,
Nikdar več se ne povrne.

Torej čuj me, revno srce moje:
Mirno bolečine svoje
Nosi, in ne toži več usode,
Bolje ti takó ne bode!

Nis Vodoran.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

11. Povodni mož.

(Konec.)

Predno so naredili baltovski most, bil je blizu tamo brod in najstarši in dolgo časa tudi jedini hiši Baltove Vasi sta bili Brodnarjeva in Ribičeva. Brodnar Balt je imel razen več sinov lepo hčer Metko, njegov sosed pa razen več hčerič brdkega sina Janeza in tako se skoro ni moglo drugače naključiti, nego da sta se ona dva jeden v drugzega prav globoko zaljubila. Dala sta si že tudi zaročne prstane. Ker se njijini zavezi nista protivila ne očeta ne materi, bila bi se lahko vzela in živela kakor se jemljó in živé drugi ljudje, da ne bi trebalo o tem nič pisati in še dosti govoriti ne. Ali v Baltovo Metko se je zaljubil tudi povodni mož in prežal neprenehoma nánjo, da bi jo zgrabil in unesel. Mati je hčerko dostikrat svarila, da naj ne hodi na vodo nikdar brez kakega krščanskega znamenja; ona pa se je smijala in velela, da se povodnega moža ne boji. Neko nedeljo zjutraj se je hotela umiti, in ker ni našla vode v kablu, šla je na Krko. Predno se je začela umivati, položila je na breg brojanice, da jej ne bi padle v vodo in tako je vzela izza vrata tudi zlati križček in ga dejala na trato. Zdaj si zasuče rokave in se začne umivati. Povodni mož se jej približa, ali zapazivši na roki prstan, spomin krščanske ljubezni in zvestobe, moral je odskočiti nazaj v globočino, ker še ni imel do nje oblasti. Metki se je jel v vodi prstan zmikati. V strahu, da jej ne pade v Krko in se izgubi, sname ga s prsta in dene na grivo. Povodni mož se zopet pokaže in ko vidi, da ni zapreke, plane iz vode in Metko ugrabi.

Bridko sta jokala za njo oča in mati, še bridkeje pa ubogi Janez. Noč in dan je premišljeval, kako bi mogel rešiti svojo preljubo zaročnico. Povpraševal je modrih mož in svetih puščavnikov, ali zastonj iskal je pri njih dobrega sveta in pomoči. K Ribičevim priđe mlad, reven popotnik in prosi večerje in postelje. Ribič mu

veli: Mi imamo še záse premalo prostora, pojdi k sosedu! Blagosrčni Janez pa se oglasi: Naj spi pri meni! Treba se bo malo stisniti, ali kaj za to. Zdaj pravi stari Ribič: Če je prav zate, je tudi zame, naj ostane! Popotnik je z Ribičevimi večerjal, potem sta šla z Janezom spat. Janez se spravi in gre v posteljo, tujec pa sede na tla in začne nekaj mencati in godrnjati.

Janez ga vpraša, zakaj se ne uleže.

Popotnik: Ne utegnem.

Janez: Kaj pa delaš?

Popotnik: Krvavo mleko za gospo, ki daje psom kavo, revežem pa še skorje črnega kruha ne. Zdaj bo morala prebiti tudi brez kave.

Janez vpraša tujca v drugo, kaj dela.

Popotnik: Trganje v desni roki za hudobno mačeho, ki tepe brez uzroka svojo pastorko.

Ko je tujec še vedno nekaj mencal in godrnjal, vpraša ga Janez v tretje, kaj dela.

Popotnik: Točo za devet vasij, v katerih ni ne jednega moža, ki bi bil tega imena vreden.

Janez: Kdo pa si?

Popotnik: Črnošolec.

Janez se obveseli in pravi: Sam Bog te je prinesel pod našo streho. Ti mi boš mogel razodeti, kje se nahaja zdaj moja nevesta in kako bi mogel jaz do nje priti.

Črnošolec odgovori: Če bi to jaz tudi vedel, ne bi nič tebi koristilo, ker ti ne bi smel povedati. Vežejo me tako hude prisege, da ne bi ostal ne tri dni živ, ko bi se jim izneveril. Ali nobena prisega mi ne brani, da ti dam dober svet. Vse skrivnosti so zapisane v črnih bukvah. Te bukve pa imajo razen črnošolcev tudi mrličii. Pojdi o polunoči na pokopališče in se ustopi takó, da ti bo stala jedna noga na posvečeni, druga na neposvečeni zemlji. Kmalu se bo oglasil mrtvec in začel prebirati iz črnih bukev prerokovanje za bodoče leto in sploh vse skrivnosti, ki so imenitne za duhovnijo. Če ne boš zvedel nič, kar bi bilo za rabo, na prvem pokopališči, pojdi na drugo, tretje, dokler ti se želja izpolni. Poglavitna reč pa je, da boš stal gotovo tako, kakor sem ti rekel. Če bi bili obe nogi na neposvečenih tleh, ne bi ničesa slišal in zvedel, če bi pa stal z obema na posvečenih, prišel bi mrličem pod oblast, da bi te smeli raztrgati, ali pa ti storiti kako drugo škodo.

Janez črnošolca lepo zahvali za dobri svet in prvikrat, od kar je izgubil ljubico, trdno zaspi. Precej drugi večer napoti se proti Prečini in se ustopi o polunoci na sveto in nesveto zemljo. Videl ni nikogar, dobro pa je čul prerokovanje: „To leto se bosta rodila graščaku samo dva nezakonska otroka. — Prečina bo dobila učitelja, ki bo orglal tako kratkočasne, da bodo začela dekleta kar v cerkvi plesati. — Stari fant in svetohlinec, ki meče vse zaljubljene fante in dekleta v peklensko žarjavico, omožil bo ta predpust svojo hčer, katero ima spravljeno tamo gori na Gorenjskem pri Kranji.“

Po tem kratkem branji je mrlič umolknil, ker v črnih bukvah ni bila nobena skrivnost več zabelježena. Janez se je smijal in čudil, da se brigajo prečinski mrličji za take prazne novice in posvetne bedastoče.

Drugo noč se napoti v Sotesko. O polunoci je že stal z jedno nogo na pokopališči, z drugo zunaj in je čul berilo: „Soteščani bodo lovili ribe in rake, pa se ne bodo s tem niti letos ne vzveličali, ne obogatili, ne zredili, ne nasitili. — Knez bi prišel rad pogledat svoje posesti, pa ne bo imel za pot denarja. Bolj srečen je njegov služabnik: kupil si bo graščino.“

Soteški prerok se je zdel Janezu pametnejši od prečinskega, ali njemu ni povedal nič koristnega.

Tretjo noč šel je poslušat črne bukve na topliško grobje. Mislil si je: do tretjega gre rado, bržkone ne bom niti nocoj nič zvedel. Mrlič bere: „Tamo, kjer teče Sušica v Krko, naredil si je v koreninah gnezdo povodni kos. Kdor bo to gnezdo našel in s seboj nosil, ne bo ga mogel nihče videti pa bo šel, kamor bo sam hotel, in če ga ne bo strah velike krnice, tudi k povodnemu možu, ki je ugrabil lani osovrej baltovsko Metko in pred njo brezštevila drugih deklet. — Za Gradiščem leži seženj pod zemljo med kozolcem, potom in glogovim grmom velik zaklad. Grad tistega, ki ga ogrene, ostal bo bogat, nepremagan in slaven do devetega rodu. — V razpoklini pisane skale pod Rumanjo Vasjo vzrasla je iz trdega kamena prežlahtna zel tolažnik. Kdor jo poduha, znebi se vsake žalosti in skrbi in pozabi vsako nesrečo in gorje.“

Janez je vedeževanje na vso moč pazljivo poslušal in si vsako besedo zapomnil. Komaj je pričelo svitati, tekkel je iskat čudodelnega gnezda, katero je našel brez truda. Vzemši ga s seboj skočil je v čoln in se prepeljal po Krki do velike krnice, ki požira vodo in vse, kar

v vrtinec pride. Krnica Janeza pogoltne in ga nese globoko doli tja do steklene hiše povodnega moža. On stopi v hišo. Kamor je le pogledal, lesketalo se je biserje, zlato, srebro in sto drugih dragocenih rud in samocvetnih kamenov. Prehodil je brez števila nepopisno krasnih izb, v katerih je vse mrgolelo bab in otrok. Gospodarja ni dobil doma, ker je šel strašit krdelo pijanih Krájinčanov, popotujočih domov iz slavonskih gozdov. V zadnji izbi najde Janez svojo preljubo Metko. Ona je zibala, bridko vzdihovala in jokala. Janez dene kosovo gnezdo na mizo in se jej prikaže. Metka zavrigne od veselja in mu potoži, kako slabo se jej je godilo pri povódnem možu. Tamó doli lepega solnca nikdar ni videla. Sprehajala se je med steklenim drevjem in spala v stekleni postelji pod stekleno odejo. V hiši ni nobene kuhinje, nobene peči, ogenj se v njej nikoli ne zaneti. Jedla je surove ribe in surove, neslane in nezabeljene povodne zeli. Ljudi se vidi vse polno, ali to društvo človeka ne veseli, ker je pomenkovanje prepovedano. Blagi Janez se je razjokal o hudi bedi, katero je prebila njegova ljubica pa je zopet prijel kosovo gnezdo in jej velel, da naj ga prime tudi ona. Nevidna prekoračila sta izbo za izbo in dospela srečno iz steklene hiše. Janez je bil prišel vánjo skoz sprednja vrata, skoz zadnja sta jo zdaj zapustila. Pred pragom tekla je podzemeljska Temenica. Janez in Metka skočita brez straha vánjo in brza struja ja prinese v nekoliko trenutkih v Krko, po kateri priplavata do zaželenega brega. Še tisti teden sta se poročila in zakon vzel je povodnemu možu vso pravico in moč do blažene Metke.

Ali hudobnež si izmisli strašno maščevanje. Ko je prišla na Krko po vode, privihra na površje, raztrga njenega otroka in jej vrže krvave kosce pred noge. Ubožica se je zgrudila in jela od neskončne groze in žalosti umirati. Janez pa se domisli prežlahtne zeli „tolažnika“. Ko jej ga prinese in da poduhati, pozabila je strašno prigodbo in kakor bi trenil zapustili sta jo groza in žalost. Bila je zopet zdrava in takó vesela in srečna, kakor še nikoli ne v vsem svojem življenji.

Zdaj se je spomnil Janez tudi zaklada nad Gradiščem. Ognje-nivši ga sezidal si je na brdu med Gradiščem, Krko in Rumanjo vasjo prekrasen grad, ali nikdar ni pozabil, da je domačega rodú in kmetiškega stanú. On se ni polastoval zemlje, sto in stokrat s krvavimi žulji obdelane in z vročim znojem porošene svete dedine neutrudnih slovenskih oratarjev. Svojih kmetov ni silil, da bi mu

zastonj delali in ni hodil pobirat desetino od žita in vina, ki je vzrastlo in dozorelo brez njegovega truda. Tlako imenoval je v nebo vpijoč greh, desetino očiten grabež.

Svojim zatiranim bratom je pomagal iz srca rad v vseh stiskah in nadlogah. Če so jih dali gospodje zapreti, poslal je svoje hlapce, ki so ječo razbili in jih rešili. Kadar so kroniki in župani peljali domov iz kozolcev uplenjeno desetino, čakali so jih Janezovi ljudje v kaki zasedi in prisilili voznike, da so morali se vrniti in ubogim kmetom vzeto žito do zadnjega snopa povrniti. Grofi in baroni so se strašno raztogotili in Ribičev grad oblegli. On je udaril nánje s svojimi zvestimi hlapci in od zadaj pritiskali so kmetje. Veliko žlahtne gospode je v tem boji poginilo, brez rane ni utekel nobeden. Naskoki in odboji ponovili so se dostikrat tudi za Janezovih naslednikov z istim uspehom do devetega rodú. Desetemu rodu pa se je bojna sreča izneverila: žlahtniki so grad premagali in razrušili. Bahato in hudobno so se ustili, da so razdejali brlog krvavih razbojnikov in rogoviležev, ki so jim kratili prayice, kradli desetino in hujskali tlačane. Drugače pa je sodil o tem zaslužjeni slovenski kmet. Gredé mimo tožnih razvalin jel si je brisati solze, snel klobuk in molil očenaš za duše slavnih junakov, svojih rojakov, dobrotnikov in maščevalcev.

Želje.

Ko nágne se življenja mi solnce na zapad,
 Za ktérim holmom zášlo mi bo, bi vedel rád!
 In póznał rad bi hišo in v hiši póstelj tisto,
 Kjér vlégel bom se truden, oh, truden slednjič spat!
 In póznał rad bi róko, poljubil jo iskreno,
 Ki mi oči zatisne v névzdradni sèn takrát.
 In . . . bó-li se vtrnila v očesu kákem solza,
 Ko vroče srce prejšnje objame gróba hlad?

Gorázd.

V Valvasorjevem gradu.

I.

Molčéč stojim! . . . Oj veleúm,
Ki tu si sanjal dela svôja,
Pozdravlja me podôba tvôja,
Učénost jo krasi, razúm!

Oh, kóliko od tákrat let
V morjé neskónčnosti je palo,
Ko tvôje je imé sijálo
In cvel modrósti tvôje cvet!

A ni minil! Spomín na té
Še védno nas bodrí in dviga
In část in slavo ti prižiga,
Ki sile vse je ne vmoré!

V prostorih teh tvoj duh živi
In plava skoz mogočne hrame,
Sedaj neviden gleda náme,
Ki duša ga na glás česti!

Naróda ti preslavni sín,
Odličén s slavo nevenljívo,
Na véke naj sè silo živo
Dviguje nas na té spomín!

Zidánje pač razpada žé,
A svétó je, dragó in čestno,
In srce vsako samosvestno
Proslavlja dično ti imé!

II.

Skoz gotska ôkna pada žar
Večerne zôre v grajsko sobo —
Oh! le na zâbljeno trohnôbo
Skoz gotska ôkna pada žar!

Ti angelj moj, zaklad cvetán,
Boječe zrêš krog sebe, tožno
Ir. brez glasú stojiš pobožno,
Ti angelj moj, zaklad cvetán!

Kaj žali ti mladó srcé?
Glej! med pozabljeno trohnôbo
Odsevaš tí lepó s svetlôbo —
Kaj žali ti mladó srcé?

Okó na naju gleda mu,
Oj strogo je, pa vender mîlo
In s prebodljivo, hudo silo
Okó na naju gleda mu!

Na mène sém zaúpno zri,
Ki ljubim te iz duše cele,
Oh! duše žalne in vesele —
Na mène sém zaúpno zri!

Ko skozi ôkna pada žar
Zvestóst si véčno priseziva
In gorko se, srónó ljubiva,
Ko skozi ôkna pada žár!

Na steni, glej, podobo zrém!
To viteza je stara slika,
Rodbíne svôje bil je dika,
Na steni, glej, podobo zrém!

Na sliko to ozriva se,
Naj priča nema bo ljubávi! . . .
V večerni divni razsvetljavi
Na sliko to ozriva se! . . .

—b—

Kuzovci.

Slika iz naroda. Spisal dr. Ivan Tavčar.

Pred pet in petdesetimi in tudi še pred petdesetimi leti bila je poljanska dolina na Gorenjskem pozabljen in zapuščen kos slovenske zemlje. O beli cesti, vijoči se sedaj tik vode, niti sluha ni bilo; pač pa se je pričela takoj pri Škofji Loki kolovozna pot, ki se je vlekla potem proti Poljanom in še dalje proti Žirém. Tolminci in Čiči tovorili so po njej s svojimi konjiči. Visoko hrastovje in gosto smrečje senčilo je nesrečni ta kolovoz, ter zrlu premnogokrat, kako so se vozovi, ki so slučajno zabredli tu sem, prekopicovali in čuli ostro kletev komisarja, po voznih deskah se premetujočega, kojega je uradna usoda vrgla v to puščino.

Pot le-tá bila je po noči prav zelo nevarna. Po gošči plazili so se nadležni gostje, ki so bili ob jednom tihotapei, tatovi in če treba tudi roparji. Tujemu imetju sovražna ta četa združevala je v sebi vojaške begune in drugo slabo in izprideno osobje. Ravnali so se po nekakem vojaškem redu. Vodja obupno-predrznemu temu krdelu bil je še sedaj tu in tam v poljanskem spominu živéči Peter Smuk; pod njim pa so imeli zapovedništvo Gropa Rohnač, kruljavi Martin Goščavec, in pa črni Tinač Šust, ki je napravljaj poštemu očetu Marku Šustu, svetovolniškemu cerkovniku, prezgodnje sive lasé. Nosili so tobak s Primorja, pri tem ustavljaj voziče in tovore na poti, ter si tudi po tem načinu pridobivali denarjev. Časih so lovili zajce po planinah ter kradli jance na paši. Tik podružnice v Bukovem Vrhú visoko nad poljansko vasjo v vzhodnji planine, ki se zove Pasja Raván, imeli so svoje selišče ter prebivali v veliki leseni koči, stoječi na zemlji, ki se še sedaj imenuje na „Kuzovem“. Zategadelj so jih Poljanci imenovali Kuzovce.

S Poljanci so Kuzovci živeli v lepem miru; ustavljaj jih niso po potih, ter jim niso jemali niti jaret niti denarja. Tu in tam prišli so v Poljane k deseti maši. Pripeli so iz Hotavelj čez županov most ter priukali v vas, da je vse skupaj letelo. Bili so bogato-kmetško opravljeni; krog njih je ferčalo svilnatih in špičastih robcev, da so dekleta poželjivo odpirala oči. Najgorši bil je pa Peter Smuk, člo-

vek orjaškega telesa in rudečih lic. Rad se je usedel tik cerkve na zid pri pokopališču, in sicer tako, da je sedel ravno za finančarji, ki so božjo besedo tudi rajši zunaj cerkve kot v njej poslušali. Zvonil je z nogami ter časih napeljal stvar tako, da je zadel z nogo finančarjevo telo. Strupeni pogledi bili so mu v zahvalo, njemu pa se je vse obličje samo smijalo, in kdor ga je videl takrat, dejal je nehoté: pa je res zal človek!

Skoro bi se lahko trditi dalo, da so bili Kuzovci kake tri leta gospodarji poljanskega pogorja. Počenjali so, kar se jim je ljubilo! Svetna oblast prikazovala se je v dolino samo v podobi bojazljivih finančarjev in plahih revizorjev. Ali vsi ti so se Petra Smuka bali, da so mu šli s poti, če so ga le iz dalje ugledali. Bali so se ga tako, da se njegovih hudodelnih činov niti ovaditi niso upali. Konečno pa se je stvar tudi tedanjim oblastvom nevarna videla, tako da so napela vse svoje moči. Necega jutra primaršira v Poljane kompanija Čehov z enim častnikom. Ti potem lazijo po planinah in naposled v istini polové in raztepó Kúzovce, to pa toliko laže, ker je bil Peter Smuk še poprej sklenil svoje življenje. Njegove kosti počivale so tedaj na produ v „Kotu“ kjer ga je bila voda mrtvega na suho vrgla. Grob le-tá leži sedaj po izpremenci vodotoča sredi struge in dan na dan pluskajo mrzli valovi čez ubogo človeško bitje, ki je nekaj v življenji nosilo goreče srce v sebi ter imelo zmožnosti, ki bi bile boljše usodo svojemu razvitju zaslužile.

1.

Pičlo uro od Poljan, ob sedanji cesti v Loko leži vas na Logu. Tik te vasi dviga se nevisok hrib. V vznožji obrasten je z grmičevjem in trnjem, na vrhu, ki se na najvišjem mestu izgublja v malo planoto, pa ga obvija zelena trátina. Na omenjeni planoti postavili so naši predniki za ta kraj mogočno cerkev z dvema stolpoma ter jo posvetili svetemu Volbenku, ali kakor Poljanci mehkeje pravijo, svetemu Volniku. Kdor s srcem kipečim po zaviti cesti v Poljane hiti, oznanujeta mu svetovolniška stolpa že iz dalje, da se bliža domačemu kraju, domačemu zraku in šumečim domačim vodam! Boda tisočkrat pozdravljena svetovolniška stolpa, ljubljena stražnika domače doline!

Ravno pod svetovolniškim hribom tik pota imel je ob času naše pripovedi premetena in zvita buča Janez Premetovec svoje selišče. Štel je v svojo lastnino staro leseno kočó s tako tesnimi

okni, da ni nikdo rad pomolil svoje glave skoz-nja, boječ se, da bi je več nazaj ne spravil. Premetovec je bil tedaj prišel krčmariti; prodajal je kislo vino in žganje, ter počenjal še druge baže trgovine, ki ga niso v najboljše ime spravile. Domačija njegova stala je in še sedaj stoji (dasi ima druge lastnike) kake dva streljaja zunaj vasi, oddaljena od sosedov. Na zgornjo stran kopiči se svetovolniški hrib, skoro ravno pod hišo pa teče reka, ki se na tem mestu zavija ali lomi, tako da je tu plitva, in da se brez teže prebrede. Premetovčeva koča imela je iz ceste in tudi spodaj poseben vhod, in nikomur ni bilo skrito, da so pri spodnjem vhodu Kuzovci v krčmo zahajali. Isto tako se je vedelo povsod, da je Premetovec vzdržaval s Kuzovci živo trgovsko zvezo, po kateri je bogatejši postajal od dne do dne.

V soboto večer pred kvaterno nedeljo v septembru leta 1828. gorela je v Premetovčevi pivnici trska v steni pri peči, dasi na prvi pogled niti jednega pivca v zakajenem prostoru videti ni bilo. Če bi se tu in tam ne bila prikazala roka izza klopi na mizo, nikdo bi ne bil vedel, da je človek v hiši. Ali za črno mizo je ležal samotni pivec, ki je posegal z roko po kupi na mizo ter pil žganje ž nje.

Zunaj v veži bilo je nekoliko več življenja. Janez Premetovec imel je s svojo ženo sitne skrbi. Kar si je bil napravil gostilno, vedel je gotovo, da mu ta žena na skrivnem vino in žganje pije. Tudi danes sta se ji motovili nogi, ko je kurila, da se je krog ognjišča gnetla. Takoj se je Janez neznosno razsrdil ter rojil in kričal, kakor bi gorelo pod streho.

„Spet si pila, rogovila stara! Ti me boš na beraško palico spravila! Ti mi sneš vse! Ti, ti!“ — In Premetovec je od gole jeze utihnil.

„Ti si mi pa pismo snedel!“ — odrezala se je ona, „doto in pismo, ki ga še intabuliraš ne!“ — Moral je to biti občuten predmet, kajti Janez se je zarudel v obraz, kakor kuhan rak. Gledal je nepokorno svojo ženo in prvi trenutek ni vedel ničesar odgovoriti. Poskušal je nogó dvigniti, da bi udaril ob tla. Konečno se mu je posrečilo, da je lusknil s podplatom ob tlak.

„Ti bi mi v kotu Boga s križa ukradla, če bi pribit ne bil! Ti“ — in molil je pesti proti njej — „ti si mi snedla — milijone!“ Rešilna beseda bila je dobljena. Kakor bi se mu bil kamen od srca odvalil, tako se je oddahnil oča Premetovec, ko je to grozovito očitjanje svoji ženi na dušo položil. Utihnil je, ali utihnil je tudi za tega delj, ker se je ravno tedaj s hiše glasno začulo: „Janez!“

Hitel je v hišo. Tu se je bil zaspani pivec izza mize vzdignil. Klobuk si je bil potisnil na čelo ter se sklonil na mizo.

„Janez!“ dejal je še jedenkrat ter bliskal s temnimi pogledi.

„Kaj! kaj! kaj!“ in Janez je postrežen pristopil. Oni ga je resno pogledal, potem pa dejal odločno:

„Tiho bodi!“

Rekši se je zopet zvrnil na klop. Premetovec je osupnen obtičal na mestu, potem pa odgovoril ponižno:

„Če pa ti ukažeš, bom molčal! Prav tako, bom molčal!“

Tožen je prizdihoval v vežo ter zastokal proti ženi:

„Vidiš, Marušica, zdaj se še prepirati ne sme! On noče!“

V tem je nastala tema. V tistem času prihajali sta po poti iz Poljan dve osobi proti Premetovčevi koči. Bila sta Županov Tomaž iz Poljan in pa Matevžetov Matijče iz Volče. Le-tá služboval je tedaj pri Kuzovcih ter je bil v kráji posebno spreten.

„Torej imaš trden sklep,“ vprašal je Tomaža, „k nam priti? Dobro boš živel.“

„Trden!“ odgovoril je vprašani. „Doma delajo z menoj kakor z živino! In pri vas greha tudi ne bom storil več, kot do sedaj, ko sem klet, da se je tema delala!“

Stopila sta k Premetovcu v vežo. Prej pa je Matijče pri poti v grmovje treščil breme, katero je nosil do tedaj na rami. V veži pomézikal je gostilničarju, ki je na ognjišči zložno pri svoji ženi sedel, ter vprašal tiho:

„Ali je tu?“

„Le notri, Matijče! Za mizo leži in po pravici rečeno, prav siten je!“

Matijče je stopil v hišo ter ukazal Tomažu, naj stopi za njim.

Takoj se je oni za mizo vzdignil ter se ozrl po prišedših.

„Ti si, tat!“ dejal je nekako zaničljivo, izvlekel orjaško svoje telo na dan ter pričel po sobi hoditi.

„Koliko kokošij si danes pograbil?“ vprašal je Matijčeta smejé. Potem pa je skoro resno pristavil: „Ti nam napravljaš sramoto, Matijče! Če bi bilo po mojem, moralo bi jih nekaj s Kuzovega, in ti, Matijče, najprej! Ali kaj se hoče? Najlepši konj se umazanih muh ubraniti ne more!“

Pri tem je Matijče mirno molčal. Ko je oni končal, izpregovoril je hladnokrvno:

„Tu je Županov Tomaž! K nam bi rad prišel! Dobra dlaka je! Tomaž, tu je Peter Smuk, pa se ga nikar ne boj preveč!“

Ali vzlic temu opominu je mladi mož vender boječe stal pred glasovitim Kuzovcem ter s strahom povešal oči.

„Jedna muha več ali menj!“ dejal je Smuk. „Ostani, če hočeš. To ti pa povem, v potu boš jedel kruh pri nas! Ali kje ostaje Goščavec in kje Rohnač?“

Z lahko kletvico je zopet legel za mizo. Ona dva pa sta ukazala pijače, sedla za drugo mizo, ter se tiho med sabo pogovarjala. Prišel je k njima tudi gostilničar Janez Premetovec.

„Janez,“ dejal je Matijče čez nekaj časa, „tu zunaj odložil sem kos platna. Kje sem ga pobral, gotovo te ne skrbi mnogo. Ali malo se mi je že poprej dozdevalo, da ga boš ti kupil!“

In Matijče je napravil nedolžen obraz ter izpil kupico žganja.

„Veš, Matijče,“ odgovoril je Janez, „ukradene reči so nevarne reči! In jaz jih ne kupujem!“ pridejal je možko ter tudi izpil kupico žganja.

„No, boš pa ceneje kupil!“

„Tisto pa že, tisto! Morda se vender kaj naredi. Ali blago moram videti. Skrbi so, skrbi z ukradenimi reči!“ In Janez Premetovec je pokrtil z rokama obraz, ter vzdihoval. Matijče je hitel iz sobe, ter kmalu privlekel kos praznjega platna. Poštenjaka sta se takoj dogovorila, da bode laketi po štiri groše, kar je bilo tudi za tedaj smešno nizko v cenó. Z vidno radostjo pospravil je Premetovec tisto platno ter je odnesel v kaščo, ki se je odpirala ravno nad kletnimi stopnicami. V tistem hipu, ko je hotel zakleniti, prisopel je Matijče ter mu potisnil veliko steklenico v roke z ukazom, da jo naj gledé na srečno kupčijo napolni z žganjem, ki je plača on, Matevžetov Matijče. Premetovec si misli: saj lahko nazaj gredé zaklenem, odide s steklenico v klet ter pusti ključ v vratih. Matijče pa hipoma tedaj odpre kaščo, pograbi platno, zapre, ter bliskoma odhiti iz veže, kjer buti kos na skladnico. Nazaj gredé pa oča Janez v resnici obrne ključ pri kašči, utakne ga v žep ter prinese z zadovoljnim obrazom steklenico v sobo ter jo postavi na mizo, za katero je tedaj Matevžetov Matijče sedel, mirno in pijače želján. Ko so nekoliko pili, dejal je hišnega gospodarja nedolžno pogledávši:

„Janez, ko si že jednega kupil, morda kupiš še drugega?“

„Ukradeno blago, Matijče, moj Bog, ukradeno blago! Kaj hočem!“

„Ukradeno je res,“ odgovoril je Matijče mrzlo, „ali kupiš je ceneje.“

„Tisto pa tisto! Le prinesi je Matijče!“

Matijče ročno prinese kos platna ter je položi na mizo. Dogovorila sta se, da bode laketi po štiri groše. Matijče spravil je, kakor poprej, tudi sedaj kupno ceno. Premetovec pa naloži platno, da je odnese v kaščo.

„Ravno prav,“ govoril je po hiši gredoč, „bodeta dva jednaka kosa. Prej ko ne, vzel si jih pri jednem in istem gospodarji, Matijče.“

„Tisto ne! A saj boš slišal, da sta bila dva gospodarja!“

Oni zapre vrata ter stopi v vežo. Kmalu pa se začuje iz kašče nekako joku podobno rjojenje in ječanje. Čez malo časa Premetovčev Janez pomoli blede obraz v hišo ter reče z glasom tresočim:

„Meni si je okradel, Matiče!“

„Kje sem je vzel, gotovo te malo skrbi, Janez, saj si je ceneje kupil!“ odgovoril je Matijče ter se grohotal na široka usta.

Peter Smuk in njega pajdaši so že skoro pozabljeni in malo kdo vé kaj o njih. Ali o tem, kako je Janez Premetovec platno kupoval, o tem živi še obilo spomina, ker ima humor tudi med gorami svoje vladarstvo.

2.

Še se je smijal Matijče, ko so v sobo stopili trije sumnjivi možje. Jeden bil je treščil v temi z ного ob škaf, puščen sredi veže. Že predno so se odprla vrata, rohnal in kričal je na vse kriplje:

„Če boste puščali škafe sredi veže, razbil ti bom kosti, Premetovec, da boš kakor prasè, ki so mu izpustili kri! In tebe, Maruša, obesil bom za noge nad ognjišče, da boš požirala dim kot klobasa, če se dene sušit! Hudir! hudir! hudir!“ Mož govoril je tako hitro, da je besede kar požiral in da se je čulo, kakor oddaljeno grmenje za gorami. Za tega delj dejali so mu Rohnač.

Stopil je v pivnico. Ž njim vstopila sta Martin Goščavec, kruljav, zabuhel človek z lisičjim pogledom, in črnelasi širokopleči Tinač Šust, svetovolniškega cerkovnika izprideni sin. Rohnač je bil hud, ker ga je bolela kost, piščalka na nogi, s katero je poprej butil ob škaf. Trdo je stopal po deskah, da so žvenketale kupe na mizi.

„Nič ne bo, Peter,“ dejal je stopivši pred Smuka.

„Nič! začudil se je le-tá, in čakal sem celo noč! Dobiva se drugikrat!“

„Za šefarskim znamenjem sva stala z Rohnačem,“ oglasil se je Goščavec, „kar ga vidiya Brentača, ko je potiskal konjiča in voziček

po poti. Stisnila sva se v hrastiče ter ga pustila mimo. Rohnač ti je šel pravit, jaz pa sem krevsal za njim po Loki ves dan ter gledal, kako so obkladali voziček. Upregli so pod noč, ter jo konečno pobrisali skozi — Selce in Davče, vraga v trebuh!“

Smuk je vstal, molče plačal, kar je izpil, ter odšel iz hiše. Zunaj jo je zavil po bregu in prebredel vodo v strugi. Onstran obstal je pod gozdičem ter lahno zazvižgal. Kmalu izvila se je iz smerečja črna osoba ter obstala pred Smukom.

„Jernač,“ dejal je Smuk ostro, „vzemi Miho, Lovreta in Toneta. Pričakujte me ob polnoči pri Visoškem mostu. Proti jutru peljal bo Brentač iz Cirknega voz blaga iz Loke ter menil, da spimo! Spali bi pač, če smo vsi take klade kot sta Goščavec in Rohnač!“ Lahno se je smijal ter izginil s tovarišem v gošči.

V Premetovčevi gostilni se je v tem pilo in glasno kričalo.

„Kaj ima z Brentačem?“ vprašal je Županov Tomaž bojazljivo.

„Izdal je Smuka vzpomladi, ko je tovoril tobak, tako da so mu napravili finančarji precej škode!“ odgovoril je Rohnač. „No, bosta še skupaj zadela! Ali nocoj ne!“

„Kaj pa mi?“ oglasil se je Goščavec, „ali ne bo nič zaslužka nocoj?“

„Jaz bi nekaj vedel,“ začul se je Šust ter trkal s kupo ob mizo. „Jaz bi nekaj vedel, ali vi, ovce, ne boste si upali.“

„Jaz si upam vse!“ pripravljen je bil takoj Matevžetev Matijče.

„Kaj je?“ rohnal je Rohnač. „Kar si upaš ti, Šust, upamo si vsi!“

„Tu gori,“ pričel je Šust, „tu gori ima sveti Volnik lepo skladišnico bogatij! Naj le nekaj povem! Tu je zlat kelih, ki ima spodaj na držaji kup biserov! Mašni plašči s srebrnimi žilami in družih tacih cunj je na kupe! Tiste žile, lahko rečem, imajo na funte srebra v sebi! Sreberni so svečniki, sreberne svetilnice, in tudi kadilnice. Sreberno mora biti, ker se je vse to dobilo iz Mekinskega samostana, kjer so imele nune srebra na ostajanje! Ako bi se to vse stopilo, nabrala bi se lepa reč tolarjev! No, pa vi si ne boste upali! Jaz to vse vem, ker sem cerkovnikov sin in sem dostikrat pri maši štreget. Ali vi ste bojazljive koze! In pušice tudi niso nikdar prazne! Stvar je pripravna. Vrata v zakristijo so strohnela in če se kolček vtakne med prag, vzdigne se, kakor nič.“

Gledal je v steno. Molčali so nekaj časa.

„Cerkev okraستي!“ zastokal je Županov Tomaž.

„Cerkev!“ kričal je Šust, „kaj je to posebnega? Bog ima tako vsega dosti! Če ne, si pa ustvari!“

Grdo se je grohotal, in drugi grohotali so se ž njim. — — —

Moralo je biti dve po polunoči, ko se je prebudil Marko Šust, svetovolniški cerkovnik. Zdelo se mu je, da je čul hrup od nekod. S postelje je že videl, da je cerkev razsvetljena. Površno se je oblekel, ter v tem od samega strahu trepetal.

„Sama sv. Marija bodi zahvaljena,“ ječal je, jemaje raz stene staro puško na kamen, „da je vse v Poljanah! Plašči, kelihi, kadilnice in drugo vse! Gotovo je Tinač tudi pri njih! Oča naš!“ — — In starec pričel je moliti. Prihitel je iz hiše ter prilezel k lipam, pred cerkvijo stoječim. Stisnil se je za deblo in pripravil puško, da je lahko streljal vsak trenutek. V cerkvi je videl luč. Pred stranskimi oltarji bile so sveče lesene, da se prižgati niso dale, kar je cerkovniku za lipo posebno dobro délo. Nekaj so razbijali, potem upili, ker ničesar dobiti niso mogli. Zapustili so hram božji in kleli Tinača, ki jih je bil spravil na ta pot. Kakor buče vse suhi so se iz vrat ter leteli po bregu navzdol. Dasi je luna sijala, prikazali so se bili vendar tako hitro, da Marka od same osupnenosti streljati ni mogel. Vsi so mi ušli, mislil si je. Pač, tu je še jeden! Počasi je zlezel iz žagreda. Prikazavši se na plan zaukal je ter stopal potem lagoma mimo leskovih grmov po stezi navzdol. Tedaj je cerkovnik izprožil napetega petelina na puški. Prav močno je počilo. Ko se je dim razkadil, videti ni bilo ničesar. Starec se je prestrašil ter pobegnil.

Brentač iz Cirknega je bil v tem v večnem strahu s svojim vozičkom in blagom prilezel pod sv. Volnik. Dobro je vedel, da ga opazuje v Loki Goščavec, za tega delj delal se je, kakor bi hotel čez Davče domov. Ali kmalu jo je obrnil na selški poti ter udaril pozno v noči na poljanski kolovoz. Že je imel za sabo svetega Volnika cerkev in že videl pred seboj stolp poljanski, ko mu v Kotu ustavi voz pet črnih neznancev. Spraznijo mu voz ter njega samega dobro otepo.

Drugo jutro na vse zgodaj vstal je cerkovnik Marko ter sodel h cerkvi. Ondu pod zakristijo pri stezi ležalo je ob leskovem grmu človeško truplo, pod katerim se je zemlja rudečila od strjene krvi. V mrtvem spoznal je nesrečni oča svojega sina Tinača!

(Konec prihodnjic.)

Bičarji in skakači na Slovenskem.

Spisal S. Rutar.

Kadar se začne človeška fantazija z verskimi stvarmi pečati, zabrede prerada v take špekulacije, katerim se morajo vsi pametno misleči smijati. Zgodovina nam pripoveduje, v vseh stoletjih o „sanjarskih ljudeh“, ki so mislili, da so od svetega duha prešineni ter poklicani sveto pismo razlagati, krščansko vero popravljati in zboljševati ter zopet uvesti ono priprosto življenje apostolskih časov. Najplodnejše za take špekulacije pa je bilo XIII. stoletje, v katerem se nam prikazuje veliko število čudnih ljudij. Med te spadajo tudi bičarji ali flagellanti.

Za splošno omiko in obćim razsvetljenjem XII. in XIII. stoletja, ki se je najbolj javljalo v pesništvu in cerkveni filozofiji, prišli sta dve stoletji velike nevednosti in mračnjaštva. Neki notranji nemir polotil se je bil ljudij in tega so se skušali iznebiti z neprimernimi sredstvi. Mislili so, da svojo vest najlože s tem upokojijo, ako se bičajo. Leta 1260. začno na otoku Siciliji zbirati se velike tolpe spokornikov, s procesijo potovati od kraja do kraja ter jeden drugega bičati. S Sicilije razširili so se bičarji po vsej Italiji in okolo l. 1290. prikazali v Ogleji, torej na meji slovenske zemlje. Od tod so potovali dalje skozi naše dežele proti Avstriji in Česki. Vsi, ki so to videli, imeli so bičarske procesije za veliko čudo.

Anonymus Leobienensis (za Štajersko predelana kronika Martina Polona) opisuje bičarske procesije tako-le: Od cerkve do cerkve, od mesta do mesta potovala je velika množina ljudij brez razločka spola, starosti in premoženja: mladeniči in starci, siromaki in bogati, ministerjali in vitezi. Vsi ti so bili do pasa popolnoma goli, samo glavo so zavijali z belim platnenim prtom. Nosili so zastave, baklje, goreče sveče in biče, s katerimi so se do krvi tepli. Med tem so prepevali psalme in spokorne pesni. Mnogi, ki so to videli, bili so tako pretreseni, da so se tudi oni nagi s celim telesom na tla vrgli, v največje blato, kakor tudi v sneg po zimi. Tako pokorjenje nadaljevali so neprenehoma skozi 33 dnij in sicer vsak dan dvakrat, zjutraj in zvečer.“

Mnogo čudnejša je bila sekta skakačev, ki se je bila v XVI. stoletji tudi na Slovenskem prikazala. Vsakemu je znano, da je ples verskega izvira in da so vsi stari narodje plesali na čast svojih bogov. Salomon je plesal od veselja in rimski duhovniki „salii“ čistili so bogove s plesanjem in skakanjem. Tudi Slovani so plesali in skakali okolo kresa in s tem čistili solnčnega boga. Nemci so posebno ljubili „bojni ples“, t. j. bojno igro v podobi plesa. V srednjem veku je bil med njimi tudi zelo navaden „mrtvaški ples“, t. j. plesali so okolo človeka, ki je ležal na tleh kakor mrtev brez gibanja. Sploh so bili Nemci izumili najmnogovrstnejše plese, n. pr. z obroči, meči, svetilkami, bakljami itd.

V XIII. in XIV. stoletji postal je bil ples bolezen, katero Nemci „Veitstanz“ imenujejo. Stare in mlade napadlo je neko zamaknenje, neko trepetanje po vsem životu, ki jih je sililo gibati se in plesati. Na stotine ljudi potovalo je od kraja do kraja plešoč in prepevajoč svete pesni. Mnogi so mislili, da so take plesne procesije Bogu posebno dopadljivo delo. L. 1237. plesalo je več nego 1000 otrok iz Erfurta v Arnstadt. V Bazileji je bila neko dekle tako napadla plesna besnoba, da je neprenehoma plesala in jej niso mogli najti zadosti plesalcev. Mestno svetovalstvo postavilo je „ex officio“ nekaj krepkih mož, ki so morali z dekletom plesati. Ta bolezen je trajala skoro ves mesec in v tem je dekle le malo jedlo in prav malo spalo, ali še v spanji se je njeno telo neprenehoma gibalo. — L. 1374. napadla je bila ta bolezen prebivalce ob Renu, Mozli in Eiflu. Kogar je prišla, vrgla ga je kakor božjastnega na tla. Ali na jedenkrat je bolnik poskočil in začel neprenehoma plesati, da si je vse čevlje raztrgal in da so mu začele noge krvaveti. Mnogi so celo pomrli od prevelikega napora in truda. Navadno so dobili vsi navzočni jednako bolezen od samega gledanja.

Tudi italijanska „tarantella“ je postala iz neke bolezni. Ljudstvo veruje, da pik strupenega pajka tarantole sili ugrizenega človeka plesati, in da je melodija tarantelle, ki vedno hitrejša postaje, jedino sredstvo proti omenjeni bolezni. Tarantella je Italijanom najljubši ples in navdušuje še celo lene Napolitane in Sicilijane.

Še dandanes nahajajo se v katoliški cerkvi sledovi božje službe, združene s plesom. V Kotoru plešo na čast sv. Tripuna (Trifone) poseben, zmerom hitrejši in hitrejši ples, ki se po omenjenem svetniku

imenuje. *) — V Echter nachu na Luksemburškem opravljajo vsako leto tako imenovano „procesijo skakačev“ (Springerprozession) na čast sv. Willibrorda. Pri tej procesiji hodijo ljudje v 3—6 vrstah in se držijo za robce, ali pa tudi za gole roke (moški in ženske ločeni), ter poskakujejo po taktu muzike 5 korakov naprej, a 3 nazaj; ali pa 3—4 korake na desno in ravno toliko nazaj na levo.

Tudi pri nas so se ohranili spomini na skakače in sicer po Štajerskem, Kranjskem in Goriškem. V poslednji deželi prikazali so se bili skakači l. 1584. pri Sv. Luciji blizu Tolmina. Sočasni prebačenski župnik Noctua (Sova?) piše o njih tako-le: „Ljudje obojega spola tekajo tjā in sem, letajo po vašeh od cerkve do cerkve in se vedó kakor obsedeni ali brezumni. Delali so se, kakor bi jih bil sv. Duh navdihnil, tresli so se na vsem životu, delali so se boječe in plašljive, tolkli so močno z rokami in valjali so se okolo cerkve nekateri po trebuhu, drugi po hrbtu. Ti skakači so bili vsi svetnega stanu ter so z besedami in dejanjem napadali duhovnike. Proti njim začeli so v Ljubljani kriminalno preiskavo“, dalje se ne more brati v izvirniku.

Tudi po Slovenskih goricah uganjali so skakači svoje komedije. Njih glavne cerkve so bile v Soboti, cerkev sv. Primoža pri Sv. Duhu v Ločah in cerkev sv. groba pri Sv. Lenartu. Pri svoji božji službi zvižali in pregibali so se na čuden način, skakali in premetovali se na vse pretege. Utrujeni so potem trdno zaspali in kadar so se vzbudili, pripovedovali so svoje čudne sanje, da so videli Boga sedeti na prestolu in božjega Sina na njegovi desnici; da se jim je prikazal Kristus, Mati božja in vsi apostoli, ki so jim zapovedali, naj pridigajo svetu ter mu oznanjujejo pogin in vse nesreče, ako bi ne hotel sezidati cerkve na onem mestu, kjer oni skačejo in se premetavajo. Februarja meseca l. 1600. pripelje grof Paar protireformacijsko komisijo tudi k Sv. Duhu in zažge cerkev skakačev. Na enak način postopali so proti njim tudi pri Sv. Lenartu in v Soboti. (Janisch, historisch-topogr. Lexicon v. Steiermark pri dotičnih krajnih imenih.)

*) G. Ant. Žlogar pripoveduje v svoji lepi knjižici „Trojna božja pot“ (1881, str. 31 in 32), da tudi na Žalostni Gori poleg Mokronoga na Dolenjskem romarji vsako leto plešejo cerkven ples, katerega narod „vrtec“ imenuje („vrtec igrajo“). G. Žlogar misli, da so to narodno igro v Mokronog zanesli Štajerci, ker so nje vodniki največ s Štajerskega.

Ured.

Statistične črtice o kranjskem prebivalstvu 1881. leta.

Spisal E. Lah.

IV.

O relativnem prebivalstvu in relativnem narastaji.

a) Glavarstva in sodnije.

Na Kranjskem je prebivalo pri zadnjem štetji 48·0 ljudij na □ km., pri predzadnjem pa 46·2; relativno prebivalstvo je torej narastlo za 1·8 ljudij. Nadnormalno prebivalstvo je imelo l. 1880 7 glavarstev in 15 sodnij, l. 1869 pa 6 glavarstev in 16 sodnij.

Število	Glavarstva po rel. prebivalstvu	Prebivalstvo		Število	Glavarstva po rel. prebivalstvu	Prebivalstvo	
		l. 1880	l. 1869			l. 1880	l. 1869
1	Kamnik . . .	63·5	62·1	7	Novo Mesto . .	48·1	46·1
2	Ljublj. okolica .	60·2	56·3	8	Postojna . . .	46·2	45·9
3	Krško . . .	57·2	56·1	9	Kočevje . . .	35·3	32·2
4	Črnomelj . . .	54·7	54·2	10	Logatec . . .	33·7	31·4
5	Litija . . .	51·5	48·1	11	Radovljica . .	24·2	24·8
6	Kranj . . .	51·3	52·8				

Število	Sodnije po rel. prebivalstvu	Prebivalstvo		Število	Sodnije po rel. prebivalstvu	Prebivalstvo	
		l. 1880	l. 1869			l. 1880	l. 1869
1	Metlika . . .	71·3	70·3	16	Ribnica . . .	47·8	43·5
2	Krško . . .	69·1	67·0	17	Črnomelj . . .	47·2	47·0
3	Ljublj. okolica .	67·5	62·4	18	Škofja Loka . .	47·1	48·0
4	Brdo . . .	67·5	67·0	19	Vrhnika . . .	46·9	45·0
5	Kranj . . .	62·8	65·8	20	Trebnje . . .	44·9	42·9
6	Kamnik . . .	60·9	58·9	21	Idrija . . .	44·7	42·3
7	Mokronog . . .	57·1	56·1	22	Senožeče . . .	44·6	46·8
8	Zatičina . . .	55·8	52·9	23	Velike Lašče . .	41·2	38·1
9	Vipava . . .	52·3	54·2	24	Postojna . . .	38·8	37·4
10	Bistrica . . .	52·1	49·1	25	Tržič . . .	38·0	38·0
11	Kostanjevica . .	51·9	48·6	26	Logatec . . .	37·6	34·1
12	Litija . . .	49·3	45·7	27	Kočevje . . .	28·8	26·1
13	Novo Mesto . . .	49·2	47·7	28	Radovljica . .	27·6	28·4
14	Radeče . . .	48·9	51·6	29	Kranjska Gora .	17·7	18·0
15	Žužemperk . . .	48·7	45·5	30	Lož . . .	17·6	16·8

b) Občine.

Na Kranjskem sploh pride na vsako posamezno občino 1323 prebivalcev. Nadnormalno prebivalstvo imajo tedaj občine v 5 glavarstvih in v 16 sodnijah, podnormalno v 6 glavarstvih in v 14 sodnijah. — Glede prebivalstva ima največje občine Notranjska, kjer pride na vsako občino po 1517 ljudi; najmanjše Gorenjska, s samo po 1179 prebivalci; dolenske občine imajo povprek po 1370 ljudi.

Število	Glavarstva po relat. prebivalstvu občin	Prebivalstvo		Število	Glavarstva po relat. prebivalstvu občin	Prebivalstvo	
		leta 1880	l. 1869			leta 1880	l. 1869
1	Krško . . .	2835	2779	7	Postojina . .	1092	1085
2	Novo Mesto .	2325	2228	8	Kočevje . . .	1072	977
3	Logatec . . .	2218	2068	9	Črnomelj . . .	964	956
4	Kranj	2011	2069	10	Litija	852	796
5	Ljublj. okolica.	1545	1443	11	Kamnik	662	648
6	Radovljica . .	1309	1340				
Število	Sodnije po relat. prebivalstvu občin	Prebivalstvo		Število	Sodnije po relat. prebivalstvu občin	Prebivalstvo	
		leta 1880	l. 1869			leta 1880	l. 1869
1	Krško	3979	3856	16	Radovljica . .	1398	1434
2	Lož	3082	2931	17	Litija	1319	1222
3	Kostanjevica .	2913	2724	18	Velike Lašče .	1279	1182
4	Škofja Loka .	2623	2670	19	Ribnica	1251	1140
5	Novo Mesto . .	2604	2524	20	Metlika	1207	1190
6	Postojina . . .	2455	2370	21	Tržič	1182	1181
7	Mokronog . . .	2409	2368	22	Kranjska Gora	1103	1120
8	Logatec	2341	2123	23	Bistrica	955	899
9	Radeče	2250	2376	24	Kočevje	924	838
10	Vrhnika	2118	2035	25	Vipava	861	892
11	Žužemperk . .	2074	1936	26	Črnomelj	848	845
12	Trebnje	2017	1927	27	Senožeče	834	874
13	Kranj	1898	1988	28	Brdo	816	809
14	Idrija	1801	1703	29	Kamnik	584	565
15	Ljublj. okolica.	1401	1295	30	Zatičina	522	494

c) Kraji.

Na Kranjskem sploh pride na vsak posamezen kraj po 148 prebivalcev. Nadnormalno prebivalstvo imajo tedaj kraji v 5 glavarstvih in v 15 sodnijah, podnormalno v 6 glavarstvih in 15 sodnijah.

Glede relativnega prebivalstva ima največje kraje Notranjska, kjer pride na vsak posamezen kraj 211 ljudi; najmanjše, s samo 110 ljudmi, ima Dolenjska; v gorenjskih krajih prebiva povprek po 166 ljudi.

Število	Glavarstva po relat. prebivalstvu krajev	Prebivalstvo		Število	Glavarstva po relat. prebivalstvu krajev	Prebivalstvo	
		leta 1880	leta 1869			leta 1880	leta 1869
1	Postojina .	257	254	7	Črnomelj .	138	137
2	Radovljica .	206	211	8	Litija .	120	112
3	Ljublj. okolica	181	168	9	Krško .	111	108
4	Logatec .	175	164	10	Kočevje .	109	99
5	Kranj .	165	170	11	Novo Mesto	92	88
6	Kamnik .	145	142				
Število	Sodnije po relat. prebivalstvu krajev	Prebivalstvo		Število	Sodnije po relat. prebivalstvu krajev	Prebivalstvo	
		leta 1880	leta 1869			leta 1880	leta 1869
1	Kranj. Gora	315.0	320.0	16	Metlika .	147.0	145.0
2	Postojina .	285.5	275.5	17	Brdo .	146.0	144.5
3	Vipava .	280.0	290.5	18	Kamnik .	145.0	140.0
4	Logatec .	275.5	250.0	19	Škofja Loka	140.5	143.0
5	Bistrica .	244.0	230.0	20	Črnomelj .	132.0	131.5
6	Idrija .	232.5	219.5	21	Žužemperk .	129.5	121.0
7	Vrhnika .	215.0	206.5	22	Mokronog .	116.5	114.5
8	Tržič .	204.0	203.5	23	Krško .	111.0	108.0
9	Senožeče .	202.0	212.0	24	Kočevje .	107.5	97.5
10	Kranj .	190.0	199.0	25	Novo Mesto	98.0	95.0
11	Ribnica .	186.5	170.0	26	Lož .	90.0	86.0
12	Radovljica .	185.0	189.5	27	Zatičina .	84.0	79.5
13	Ljublj. okolica	170.5	158.0	28	Kostanjevica	83.5	78.5
14	Radeče .	163.5	173.0	29	Velike Lašče	69.5	64.0
15	Litija .	158.0	146.5	30	Trebnje .	61.5	59.0

Glede na relativni narastaj za Kranjsko sploh, za 1.8 ljudi na 1 km., je nadnormalno narastlo relativno prebivalstvo 6 glavarstev in 16 sodnij.

Relativni primankljaj je imelo dvoje glavarstev in sedem sodnij.

	Za	Imena glavarstvom	Imena sodnijam
Relativni narastaj po številu ljudi	več kot 5	—	Ljubljanska okolica
	4—5	—	Ribnica
	3—4	Ljublj. okolica, Litija, Kočevje	Litija, Logatec, Kostanjevica, Žužemperk, Lašče, Bistrica,
	2—3	Logatec, Novo Mesto	Zatičina, Kočevje, Idrija, Krško, Kamnik, Trebnje
	1—2	Kamnik, Krško	Vrhnika, Novo Mesto, Postojina, Mokronog, Metlika
	0—1	Črnomelj, Postojina	Lož, Brdo, Črnomelj, Tržič
Rel. pri-manj-kljaj po štev. ljudi	0—1	Radovljica	Kranjska Gora, Radovljica, Škofja Loka
	1—2	Kranj	Vipava
	2—3	—	Senožeče, Radeče, Kranj

Ker je na Kranjskem vsaka posamezna občina povprek narastla za 52 ljudi, narastle so tedaj nadnormalno občine 6 glavarstev in 16 sodnij, podnormalno pa občine 5 glavarstev in 14 sodnij. Od glavarstev so najmočnejše, za 150 ljudi, narastle občine v Logatci, najmočnejše pale, za 58 ljudi, v Kranji. Od sodnij so narastle najmočnejše, za 218 ljudi, zopet v Logatci, najmočnejše pale, za 126 ljudi, so pa v Radečah. Za več kot 100 ljudi so še narastle občine glavarstva Ljubljanska okolica, in sodnij: Kostanjevica, Lož, Žužemperk, Krško, Ribnica in Ljubljanska okolica.

Ker je na Kranjskem narastel vsak posamežen kraj za 5.5 ljudi, narastli so nadnormalno kraji 4 glavarstev in 10 sodnij, normalno kraji 2 sodnij, podnormalno pa kraji 7 glavarstev in 18 sodnij. Za več kot 10 ljudi so narastli kraji glavarstev: Ljubljanska okolica, Logatec, in sodnij: Logatec, Bistrica, Idrija, Ribnica, Ljubljanska okolica in Litija. Najmočnejše so narastli kraji glavarstva Ljubljanske okolice in sodnije Logaške. Najmočnejše so pali v glavarstvih Kranj in Radovljica, in v sodnji Vipavski.

Star srbsko-cirilsk rokopis.

Das dalmatinisch-serbische cyrillische Misale romanum der Leipziger Stadtbibliothek. Von Prof. Dr. August Leskien. (Abdruck aus den Berichten der philol.-histor. Classe der königl. Sächs. Gesellschaft der Wissenschaften. 1881. Od 199. do 250. str. v 8kt.)

Méstna knjižnica v Lipsku hrani rokopis na papirji (mášno knjigo ali misál), obsežajóč evangelija in epistole v južnosrbskej (dalmatinskej) prelógi. Rokopis je v Lipsk 1699. l. prišel po tedanjem bibliotekarji G. K. Goetze-ji, kakor svedoči spredaj prilépljeno pismo glagolskega književnika Ivana Pastríca.

O tem rokopisu je učeni g. profesor Leskien objavil zgoraj omenjeno, zeló zanimljivo razpravo, v katerej na 204. str. žaluje, da v Lipsku nikakor né mogel v roko dobiti knjige (misála) po imeni: „Pistule, i Evanyelya po sfe godischie harvatschim yazichom Stumacena, Nouo pristampana, i s pomgnom priuiyena, po nacinu nouoga Missala nareyena po sfetoy materi Chrichui. — Prodayu se v Bnetchi pri sfetomu Xulianu v chgnigara chi darxi zlamen od Macche.“ 1586.“ — Na konci knjige je čitati: „In Venetia, Per Giouan' Antonio Rampazetto. Et si vendeno a San Zulian, all' Insegna della Gatta.“ Ljubljanska biblioteka ima to z nemškimi písmeni natisneno knjigo v dveh izvodih (eksempлярih), ter jeden izmej njíju zdaj leží pred menój, kadar to pišem. Lice teh „pistul in evanyelyj“ je mala četvrtina (Kleinquart), in vsa knjiga ima 116 listov, a vsaka stran razpredeljena je na dve, navadno po 38 vrstíc beroči postáti (kolumni); čísla so zabeléžena vselej samó na 1. stráni vsacega lista, a druga stran néma čísla.²⁾

¹⁾ Čítaj: mačke, katero je ta knjigotržec naslikano imel nad svojo prodajalnico, in tudi náslavni list (Titelblatt) rečene knjige kaže podobo zajétne mačke, držéce ujeto miš v gobci, a okolo mačke napis: „dissimilium infida societatis.“

²⁾ K temu od začetka te knjige nésem prištel: a) náslavnega lista; b) kazála (tabula contentorum in hoc volumine) itd., kar obseza 2 lista; c) vlaškega kolédarja, katerega je 3 liste, zatorej vsega vkupe 6 listov, natisnenih z latinico, brez kacega napisanega čísla. Potem se stóprav tekst in čísla stranám začenja z besedami: „Stumaceny harvascho od Pistul, i Evanyeli, Choyi se zdarxe, v novom Missalu nareyenu po sfetoy materi Chrichui“.

Rokopis mestne knjižnice v Lipsku, o katerem piše g. Leskien, zovóč ga tudi „lectionarium Illyricum“ (ilirsko čítanko), kakor ga hočem za njim i jaz imenovati, imel je vsega vkupe do 283 listov, a zdaj uže né ves, kolikeršen je bil nekđaj, kajti okršen je v začetku, v sredi in na konci nedeljskih evangelij. Največ je odtrganega v začetku.

Ako je bil tekst ilirske čitanke vse takó uréjen, kakor je v misálu s 1586. l., to so mu v začetku izgubljeni tí kosovi: V nedig(liu) parvu od adven.: ctenye pistule blaxenoga Paula apostola k Rimglianom XIII., 11—14.; naslidouanye suetoga euan. po Luči XXI., 25—33. — U nedigliu drugu od aduenta: ctenye p. b. P. apost. ch Rimglianom XV., 4—13.; naslidou. sue. eu. po Matiu XI., 2—10. — U nedigliu tretu od aduenta: c. p. b. P. a. ch Filipianom IV., 4—7.; (eu.) po Ivanu I., 19—28. — U sridu od quatar: prorocastuo (paruo): ct. Izaiye prorocha II., 2—5.; prorocastuo drugo: cten. Izaiye prorocha VII., 10—15.; (eu.) po Luči I., 26—38. — U petach (od quatar): c. Yza(iye) proroka XI., 1—5.; (eu.) po Luci I., 39—47. — U subbottu od quatar: c. Yzaie prorocha: prorocastuo paruo XIX., 20—22.; prorocastuo drugo: c. Yzaie prorocha XXXV., 1—7.; prorocastuo tretu: c. Yza(iye) p(rorocha) XL., 9—11.; proro(castuo) cetuarto: c. Iza(iye) pro(rocha) XLV., 1—8.; proro(castuo) peto: c. Daniela pro(rocha) III., 47—52.; c. p. II. b. P. a. k Solugnianom II., 1—8.; euangelie (po Luči III., 1—6.) [Na tem mestu je samó povedano, kđe se to evangelije išči]. — V nedigliu cetuartu od aduenta: ctenge p. I. b. P. a. Korin. IV., 1—5.; naslidouanie s. e. (po Luči) III., 1—6. — Na uecer Boxichia: ctenye pistule b. P. a. k Rimglianom I., 1—6.; naslidouanie suetoga e. po Matiu I., 18—21. — Na dan Boxichia, na paruu missu: ctenye pist. blaxenoga Paula apostola k Titu II., 11—15.; naslidouanye s. e. po Luci II., 1—14. — Na drugu missu: c. p. b. P. a(po)stola k Titu III., 4—7.; naslidouanie s. e. po Luci II., 15—20. — Na tretu missu: c. p. b. P. a. k Xidouom I., 1—2., to je, do besed: „didnicha oda sfega“, s katerimi besedami se stóprav začenja rokopis ilirske čitanke. V misálu s 1586. l. ti kosovi obsezajo 5 listov in 7 vrstíc na 1. postáti 6^a. — Po misálu s 1586. l. soděč bi v sredi ilirske čitanke v evangeliji po Ivanu X., 22—38. nedostajal zadnji konec, to je 33—38. (ne pobiyamo te — a ya sam v otču), kar se čita u sridu pete ned(iglie) ko(rizmene) [postne], ter nedostajalo bi ondú kaj tudi u cetuar(tach) pete ned(iglie) korizmene) vse „čtenje“ Da(niela) p(rorocha) III., 34—45., in evangelije po

Luci VII., 36. do besed: „(suzami sf)oyimi oprala ye noge moye.“ Ta vrzel v misálu s 1586. l. obseza 27 vrstíc na 2. postáti 39^a, potem vso 2. stran 39. lista (76 vrstíc) in polčetrto vrstíco na 1. postáti 40^a. — Dalje od teh besed se v ilirskej čitanki nič ne pogreša dor do konca nedeljskih evangelij, to je, do nediglie duadeset i cetuarthe po Dusih; a tukaj se nahaja zadnja vrzel, in to v evangeliji po „Matiyu“ XXIV., 15., kder je odtrgano vse, kar je bilo dalje od 24. granesa (vêrza) do konca (do 35. granesa) tega evangelija (ustanu se tada stanouito — ne chie pomagnkati), katera vrzel v misálu s 1586. l. obseza 23 vrstíc na 1. postáti 85^a in 19 vrstíc na 2. postáti 85^a, zatorej vsega vkupe 42 vrstíc.

Izgubljene liste v začetku ilirske čitanke, pripoveduje g. Leskien, nadomestil je bil nekdo drug mnogo pozneje, kakor se vidi iz pisanja; teh listov se je ohranil samó zadnji. Z istim papirjem in z isto roko se je i nedostatek v sredi, to je, mej 90. in 91. listom, nadomestil z dvema listoma. To pismo je iz 17. véka. A ker drugi teh dveh listov né čisto popisan, upotrebil je nekdo prazni prostor, da je nanj postavil zanimljivo zabelézbo v cirilici:¹⁾ „da se zna i uspomeniue kada potresi bii u sriedu“ na šest(i) daní aprila mieseca na 1667 i kule se odí grada obališe i izpucaše“. Iz te zabeléžbe je razvidno, da je rukopis o vélicem potresu 1667. l. bil v Dubróvniku, in to ali v mestu samem ali v njega oblížji, ker drugače bi se ne bila zapisala beseda „grad“. — To je vse, kar se vé o zgodovini tega rukopisa. Njega pismo je krasna bosensko-dobróvška cirilica, na videz jako starega obraza; a po paleografiji gosp. profesor Leskien né mogel dognati, iz katere dóbe; po jeziku in pravopisu spada v konec 15. ali v začetek 16. véka. Jezik tega rukopisa vodi nas ob enem v južno-srbske kraje, in zdelal ga je kak primorec, kar pričajo mnoge vlaške besede in druge jezikoslovne posebnosti; najbrže kak Dobróvčan, kakor gospod Leskien misli. — Zakaj ménim jaz, da né mogel biti Dobróvčan, to hočem pozneje povedati.

A iz vlásti vážno je vprašanje, v kacem odnóšaji si je ta rukopis k ostalim južnoslovanskim prelógam cerkvenih misálov. Če v misel ne vzamemo netrdnih Trubarjevih besed (v predgovoru k novemu testamentu s 1561. l.), da je njemu ob tem zdelovanji nekoliko rabila i neka hrvatska, malo pred 1556. l. v Benetkah natisnena mašna knjiga, to so nam znani vrhu tega še tí hrvatski, po večíni z latiníco natisnjeni

¹⁾ Ker tiskarnica néma dovolj cirilskih známenj, zató sem cirilska písmena dál povsod natisniti z latiníco.

misali: 1) natisk s 1495. l., ki ga je na svitlo dal Bernardin (emendata et diligenter correcta per fratrem Bernardinum Spalatensem). To je najstarejša natisnena knjiga katoliških Ilirov, kolikor je do zdaj znano; 2) neki Benetski natisk s 1543. l., ki ga je izdelal nekak svečenik iz Trogirja, bajè Zborić, tudi Zboravčić in Zborišić imenovan;¹⁾ 3) „Pistule i Evanyelya po sfe godischie itd. V Bnecih 1586.“ Uže poprej smo povedali, da Ljubljanska biblioteka to knjigo hrani v dveh izvodih. — Ivan Kukuljević (v Bibliografiji hrvatske na 21. str.) ta natisk imenuje novo izdanje Bernardinovega misála, o čemer se né dvojiti: izdaji s 1543. l. in s 1586. l. se od nekaj prisvajati obé jednemu ter istemu možu, kateri misala né prelagal iz nova, ker je brez nobene dvojbe poznal Bernardinovo délo, kajti bil je duhovnik izpod Spletskega nadškofa, od koder tudi Bernardin. A besedam gosp. profesorja Leskiena, izrečenim na 204. str., da je misál s 1586. l. narejen čisto po ónem misálu, ki je bil izza tridentskega zbora pregledan ter potlej natisnen prvič 1570. l., naj odgovorím, da to vender né takó. Gosp. Leskien velí namreč, da niti v dotridentskih misalih niti v ilirski čitanki u subotu svetu u drugom proročastvu: genesis V., 31. — VIII., 21. né najti VI., 8—12.: „hae sunt generationes Noe — super terram,“ a v potridentskih da se to nahaja. Resnica je, da tega mesta zaman iščemo i v misalu s 1586. l., ker je izostavljeno tudi v njem. Dalje baš ondúkaj piše gosp. Leskien, da v „osobitom svetih“ (proprium sanctorum) v 21. decembra „in festo s. Thomae apostoli“ v dotridentskih misalih namesto epistole stoji: „Benedictio domini super caput iusti. Require in vigilia unius apostoli“, to je: „čitanje iz Lib. eccles. caput 44. in 45.“, a v potridentskih misalih da je na tem mestu „čitanje iz lista k Efežanom (II., 19—22.)“ Ta list k Efežanom ima tudi misál s 1586. l. (86^a/98^b), in slóve takó:

U blagdan aposto(la). Ch Efez. Bratyo, yure niste gosti ni prislači, da yeste grayane sfetih i hixniči boxyi, nadozidani sfarhu zastaue apostolof i prorokof Isucharstom, nay viscim poglavitim chami-chom, v kom sfacho zidanye zastaufglieno reste²⁾ v templi sfetom v gospodinu, u chom se i ui saziyte na pribivalischie boxye u duhu sfetom.

¹⁾ On sam se je na tej knjigi podpisal: „Benedat Zborofčić“, to je: Zborovčić, kakor gospod profesor Jagić pripoveduje v svojega „Archiva“ II. zvezku (1876/77. l.) na 722. in 723. str.

²⁾ Namesto: raste.

Gospodu profesorju Leskienu, kakor je znano, né bil dostopen misál s 1586. l.¹⁾; o njem je védel samó iz Daničićeve razprave: „Razlike izmedju jezika srpskog i hrvatskog“ (v Glasniku IX., 58.), in zató je on iz te razprave v svoj spis na 205. in 206. str. vzprejel kratek odlomek tega misala, a ne brez hib, ki jih je našel morebiti uže v Daničići, katerega zdaj némam v roci. Hibe so té: na 205. str. v 7. vrstici namesto: at to, čitaj: a to; v 25. vrstici namesto: hochiesc, čitaj: hockiesc; na 206. str. v 6. vrstici namesto: bisce, čitaj: bijsce; v 9. vrstici namesto: seupilo, čitaj: schupilo.

Ako se primemo te misli, da misála s 1543. in s 1586. l. nésta nič drugzega, nego nov natisk ónega misála, ki je bil mej ljúdi prišel 1495. l., potem je soditi, da bi oba prva ter ž njima vred i čitanka ilirska imeli v glavnih stvaréh take besede, kakeršne so v misalu s 1495. l., in tudi bi nastalo vprašanje, ali sta misál s 1495. l. in ilirska čitanka vzeta oba iz jednega ter istega rokopisa, ali je prepísano drugo iz drugzega.

Profesor Leskien tega vprašanja né rešil, a navél je na 206. in 207. str. iz ilirske čitanke dve mesti, po katerih bi se dalo ugibati, da je ta čitanka iz latinice prepisana v cirilico. Namreč iz Ivana V., 6.: „hunc cum vidisset Jesus jacentem et cognovisset, quia multum jam tempus habet, dicit (dixit) ei“, vidimo v misálu s 1586. l. (20^a) od besede do besede a dobro preloženo takó: „ovoga kako vidi Isus ležeći, i pozna, da veliko vrime biše imil (z dodatkom: v nemoći svojoj), reče njemu“; a v cirilskem prepisu ilirske čitanke stoji: gnil, namesto imil, kar se ne dá tolmačiti drugače, nego da je prepisovalec napak čital latinski zapisano besedo: gimil ali ymil (t. j. imil), posebno zató, ker narečje ilirske čitanke hoče imeti: imao, namesto: imil. — V misálu s 1586. l. (20^a) nahajamo besede: „jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat“ pravilno preložene takó: „jure ne hti veće sagrišiti, da ti još gore nič ne pride“, a v ilirске čitanki vidimo „nie“, namesto: „nič“, kar se dá zopet samó takó tolmačiti, da prepisovalec latinski zapisanega: „nie“ (t. j. nič) né razumel. K temu naj z drugačnega pogleda tukaj dodam še jaz, da, kakor mi kaže 228. str. Leskienove razprave, ilirska čitanka ima tudi v evangeliiji po Ivanu VI.,

¹⁾ V jednom izmej obeh izvodov Ljubljanske biblijoteke je na 1. strani zadnjega lista zapisano s črnilom: „Ego Peri . . s (dve písmeni to besede se ne dasta razločiti) Vincentius Gladich Flumi“ (Fluminensis = Réčan) 1611“, kar nam pripoveduje, da je ta knjiga 1611. léta rabila Réčanu Gladiću.

7. pogreško: „da bi svaki od njih isto koliko godire malo vazeo“, a v misálu s 1586. l. (31^b) je ondakaj prav: „da bi sfachi od gnih listo choliko godire mallo vazel;“ kajti „listo“ hrvatski znači „tantum“ (nur), katere besede pisatelj ilirske čitanke zopet né prav čital ali je né razumel, kakor i mnogo drugih ne.

Razven rečenih natisnenih misalov je gosp. Leskien k temu srbskemu rokopisu primeril še jedno delo te vrste, katero je 1503. l. v latinskem rokopisu zvršil Dobróvški pisatelj Nikola Ranjina. To delo né prepisano iz ilirske čitanke, niti ne čitanka iz njega, od katerega se zeló razlikuje, a z druge platí se zopet vidi mahoma, da se oba rokopa opirata na jedno ter isto prelógo starejše dobe.

Vsi dosedaj oménjeni misali so v narodnem jezici pisani; a v zapadneji Srbskeji (v Hrvatih, po starozgodovinskem zmislju te besede) nahajali so se tudi še drugačni misáli, pisani z glagolico, imejoči evangelija in liste iz staroslovenske preloge sv. pisma. Profesor Leskien je k ilirskeji čitanki primeril tudi neko mesto glagolskega, natisnenega misála s 1483. l., a vse to je pokazalo, da v narodni jezik presuknjeni hrvatski misali izvirajo vsi iz nekdanjih staroslovenskih, katerim so jezik poznejši duhovniki toliko prenovili, da je v njih beseda ljudém bila zopet razumna.

(Konec prihodnjič.)

M.²M.

Dva verza Preširnova.

„Môgla umréti ni stára Sibíla,
De so pernêšli ji 'z dóma perstí“.

(Preš., 1847, 28.)

Kako je tolmačiti te besede Preširnové?

Domovina Sibyll je Mala Asija; prebivale so, kakor nymphe, v krasnih špiljah, iz katerih so prejemale navdihnenje. Iz Asije so razširjale se njih prerokbe in pravljiice o njihovem osobnem delovanji po Grškem in po Italiji. Tako so pravili v Troadi, Erythrah, Klaru, na Samu, Delu in v Delphihi o Sibylli Herophili, svečenici Apollona Smintheja, ki je prepevala stare hymne Apollonu na čast in se zvala hčer nymphe Ide, in v italijških Cumah o zgodovinsko znani Sibylli, ktera je bila tudi svečenica Apollonova. (Prim. Preller. Griech Mythol. I. 216). Z njeno pomočjo je širil kralj Tarquinius Apollonovo bogočastje po Italiji.

Sibylla ni ime jedne osebe, nego vsake take Apollonove prerokinje; za tega delj govore starodobni pisatelji zdaj o jedni, zdaj o več Sibyllah. Platon (Theag. p. 124 D) pozna le jedno Sibyllo ter jo imenuje prerokinjo (*Χρημωδός*). Pausanias (Descript. Graec. X, 12) poroča: „V Delphih je na štrleči skali stoječa prerokovala Herophila, nazvana Sibylla. Ta je, pravijo, najstarejša, po grški pravljici hči Dija in Lamije; prerokovala je prva ter od Afričanov dobila priimek Sibylla. Druga poznejša Herophila pa je živela pred Trojsko vojno. Imenovala se ni le Herophilo, temuč tudi Artemido. Živela je večjidel na Samu, a prišla je tudi v Klaros, Delos in Delphe. Umrla je v Troadi, kjer ima v gaji Apollona Smintheja nagrobnico“. To nagrobnico, pisano v distihih v dorskem dialektu, ohranil nam je tudi Pausanias. Jednako so kazali v Kymi (Pausan. l. c.) majhno ročko v svetišči Apollonovem rekoč, da ondu leže kosti Sibylline.

Diodor (IV, 66) piše dalje, da je Daphna, hči Teiresijeva, prerokovala v Delphih ter bila nazvana Sibylla.

Teh citatov menda ni treba množiti z enakimi iz Aristotela (Mirab. 96), Strabona (14. p. 645), Aeliana (V.H. 12, 35), Suide (Lex. 5. v. Sibylla); omenjamo samo še, da so nympho Albunco pri Tiburji, znano iz Horatija (Od. I, 7, 12) in Vergilija (Aen. VII. 82) tudi nazivali Sibyllo.

Iz tega bode očito, da so Sibylle prerokujoče nymphe. Ker so si bile po duhu sorodne in so jako dolgo živele, dela je pravljica tudi njihovo osobnost v neko zvezo. Tako je veljala Cumaeska Sibylla v Italiji za to isto, kakor Erythraeska, katera je, pravijo, od Apollona toliko dnij življenja prejela, kolikor je bilo peska na obrežji njene domovine, toda s tem pogojem, da zapusti domovino in nikdar več ne vidi rodne zemlje. Šla je tedaj v italske Cume in živela ondu neskončno dolgo, da si je naposled sama smrti želela in jo našla po pismu, ki je bilo s prstjo iz njene domovine zapečateneno (Preller, Röm. Myth. str. 266).

V. K.

Družba sv. Mohorja

razpošilja svojim družabnikom za leto 1882. te knjige:

1. Življenje preblazene Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina sv. Jožefa. Popisal Jožef Volčič, duhoven ljubljanske škofije. I. snopič, 9 tiskanih pol.

2. Križana vsmiljenost ali življenje sv. Elizabete. Spisal dr. Alban Stolic, poslovenil P. Hrizogon Majar, 13 tiskanih pol.

3. Slovenske večernice, 34. zvezek, 7 tiskanih pol.

4. Občna zgodovina za slovensko ljudstvo. Spisal Jos. Starč, IX. snopeč, 11 tiskanih pol.

5. Naše škodljive živali v podobi in besedi. Opisal Fr. Erjavce. III. snopeč (konec), 7 tiskanih pol.

6. Koledar družbe sv. Mohora za navadno leto 1883, 17 tiskanih pol.

Tedaj šestero knjig, ki skupaj obsežajo 64 tiskanih pol. In vse to daje družba svojim članom za 1 gld. na leto!

Kar se tiče posamičnih knjig, moramo odkrito povedati, da z našega stališča nam najboljše ugajajo zadnje štiri, ker nam podajajo največ pripovednega, poučnega in obče zanimljivega berila. O Erjavčevi knjigi nečemo govoriti; saj je ta najpriljubljenejši pisatelj slovenski vsakemu dober znanec in vsak spis njegov dovršeno delo. — Staretova „Zgodovina“ nam letos pripoveduje zgodbe srbskega, bolgarskega in madjarskega naroda v srednjem veku ter završuje srednji vek v obče. Pričenja se tudi že IV. zvezek, t. j. novi vek, v katerem nam pisatelj pripoveduje raznovrstna odkritja in razne iznajdbe 15. in 16. stoletja ter pričetke cerkvene reformacije. Knjiga je prijetno in, kolikor je pri takem predmetu mōči, popularno pisana; za tega delj se čudimo ter ob jednem obžalujemo, da bode bodoče leto odbor izdavanje te prekristne, pouku in omiki naroda našega prepotrebne knjige ustavil ter jo stoprav leta 1884. nadaljeval; obžalujemo to osobito za to, ker je Staretova „Zgodovina“ tudi pridnim gimnazijalcem in realcem našim jako priljubljena pomožna knjiga, katero o prostih urah slastno prebirajo, da bolje razumejo nemški tolmačeno jim zgodovinsko učivo. Naj bi tedaj slavni odbor svoj sklep ovrzel ter lepo to knjigo redno nadaljeval! — V „Večernicah“ odlikujeta se posebno Kržičev spis o Ircih in dr. Fr. Škofičeva razprava o pravnih razmerah med sosedi (mejaši). Dobro bi pogodil družbin odbor, ako bi priobčeval v svojih knjigah več spisov take vrste, kakeršen je Škofičev. S takimi zlatimi pouki bi našega zemljiškega posestnika odvrnil od marsikatero nepotrebne in drage pravde. Tudi Vrhovčev „Razgled po svetu“ je prav dobro in primerno sestavljen. Veseli nas, da se Koledar na 148. strani v uradnem poročilu in v „Razgledu“ na 70—75. str. tako tople spomina tudi našega pokojnega Jurčiča. Baš Jurčičeve povesti (osobito njegov „Jurij Kozjak“, njegovi „Spomini starega Slovenca“ in njegov „Grad Rojinje“) so veliko, jako veliko primogle, da se je družba sv. Mohorja Slovincem tako hitro in tako močno priljubila.

Iz družbinih oznanil posnemamo te črtice: Družbin odbor toži, da mu dohaja premalo pripravnih pesnij, bodisi liričnih, bodisi epičnih, tako da je bil letos primoran prositi pesnika Gregorčiča, naj mu dovoli ponatisniti nekoliko svojih že drugje objavljenih pesnij. Ako se ponatiskujejo dobre lirične pesni, transeat! A kaj in komu naj koristijo nedovršeni pesniški proizvodi, kakor jih čitamo tudi po nekaterih straneh družbinih knjig? Osebito naj bi družba skrbela za dobre pripovedne pesni, kajti te veliko bolje ugajajo našemu kmetu, nego čisto subjektivne lirične, ako niso tako krasne in jedernate kakor Gregorčičeve. — Dalje čitamo tožbo, da družbi pohajajo dobre povesti, krepke narodno-gospodarske razprave in spisi o pravnih razmerah. Pozor tedaj, pisatelji slovenski!

Za razpisana darila tekmovalo je letos 28 rokopisov, a obdarovani so bili samo trije, jeden gospé Pavline Pajkove, drugi Svetilkov, in tretji Kodrov. Družbi dohaja preveč „nezrelih dijaških poskušanj“; a to je deloma zakrivil sam odbor v svoji dobri volji, ker je zadnja leta večkrat nagradil nezrele, po raznih nemških knjigah posnete spise. Velikrat bi odbor bolje pogodil, ako bi se kar naravnost obrnil do priznanih pisateljev slovenskih ter jih poprosil, naj mu spišejo to in to. Tako je tudi pokojni Janežič pri Jurčiči vedno povesti „Večernicam“ naročal.

Za letošnje leto družba razpisuje te nagrade: 1. dvesto goldinarjev za izvirno, do 5 pol obširno povest; 2. sto in štirideset goldinarjev za štiri poučne, po $\frac{1}{2}$ tiskane pole obsežne razprave.

Vrhu „Koledarja“ in nadaljevanja Volčičeve, letos pričete knjige prejeli bodo družabniki prihodnje leto: dr. J. Križaničovo zgodovino sv. katoliške cerkve, „Večernic“ 36. zvezek, pričetek nove knjige Erjavčeve: „Naše škodljive rastline v podobi in besedi“ in cerkveno pesmarico „Cecilija“.

Dohodkov je imela družba 25.352 gld. 65 kr., stroškov 25.278 gld. 98 kr., ostanka tedaj 73 gld. 67 kr. Matičini glavnici je prirastlo letos 288 gld. v gotovini, tako da je 1. avgusta 1881. l. znašala 16.291 gld. v gotovini in 200 gld. v obligacijah. Naložena je zakonito in obrestnosno v družbini hiši in tiskarni.

Družabnikov je bilo letos 24.474 (lani 25.084), tedaj 610 menj ko lani, in ker jih je že leta 1881. tudi 346 odpadlo, izgubila je družba v dveh letih 956 družabnikov.

5. Po posamičnih škofijah delé se družabniki tako:

Goriška	2798	družabnikov,	239	mènj	ko	lani
Krška	2398	"	35	več	"	"
Lavantinska	7982	"	252	menj	"	"
Ljubljanska	9327	"	223	menj	"	"
Tržaška	1322	"	25	menj	"	"
Sekovska	160	"	9	več	"	"
Somboteljska	124	"	10	menj	"	"
Zagrebska	150	"	31	več	"	"
Senjska	98	"	12	več	"	"
Poreška	28	"	—			
Videmska	59	"	47	več	"	"
Razne	30	"	5	več	"	"

Skupaj 24.474 družabnikov, 610 menj ko lani.

Konečno izrekamo še dvojno željo. Prva je ta, da bi družba vse knjige svoje izdavalala v enem ter istem formatu, ker je sedanja raznovrstnost v tem oziru jako neprilичna vsakemu, kdor družbine knjige hrani; in druga je ta, da bi družba razpošiljala samo vezane knjige. Ako bi vsako leto namestu po šestero nevezanih svojim družabnikom dajala samo po petero, ali četvero vezanih knjig, jako bi ustregla vsem, a tudi ubranila, da bi se knjige ne ugonobile tako hitro, kakor se zdaj. Knjigovezna obrtnost je zadnja leta tako napredovala, da je pri' tolikem številu možno knjige solidno in prav v cenó vezati. V obče pa želimo slavni družbi najlepší razvit in napredek v čast in korist in slavo naroda slovenskega.

L.

„Archiv für slavische Philologie.“

Tega prekrasnega zbornika Jagičevega prišel nam je te dni v roke VI. knjige 3. zvezek s to vsebino: A. Brückner, Die Magdeburger Urtheile. Ein Denkmal deutschen Rechtes in polnischer Sprache aus der Mitte des XV. Jahrhunderts; A. Veselovski, neue Beiträge zur Geschichte der Salomonsage; več manjših doneskov od J. Hanusza, P. Syrkuja in T. Maretiča. A najimenitnejši članek zdi se nam v tem zvezku korespondenca med Dobrovskim in Kopitarjem, katero sta Miklošič in Patera prepustila Jagiču, da jo objavi v svojem zborniku.

Natisnenih je 15 listov iz leta 1810. In kakšni so ti listi! Tu je govor o Popoviči, Vodniku, Županu, Zoisu, Japlji, Kumerdeji, Primci, v novem slovenskem in slovanskem alfabetu, o Rusih in Madjarjih, o habsburškem dvoru in avstrijski vladi, o političnih in obče-kulturnih vprašanjih, s kratka: o vesoljnem slovanstvu in ob vseh stvareh, javnih in osobinskih, ki so tisti čas prevévale srce tema največjima tedaj učenjakoma slovanskima. To je prava zgodovina prvih apostolov slavistiki! Nas Slovence mora ta korespondenca še posebno zanimati iz dveh uzrokov: prvič ker ta pisma izvirajo od rojaka našega Kopitarja ter podajajo zanimljive priloge h karakteristiki njegovi, in drugič ker se na premnogih mestih tičejo našega jezika, naših pisateljev.

Kakor vselej podaje nam tudi v tem zvezku prof. Jagič poučno biblijografično poročilo o najnovejših knjigah slovanskih. Na 492. in 493. strani se ob kratkem tudi prijazno spomina lanskega „Ljubljanskega Zvona“, omenja Žvabovih, Zupanovih, Hribarjevih, Levstikovih, Rutarjevih, Kosovih, Šumanovih in Trdinovih spisov. O Žvabovem „Popoviči“ pravi: „dieser Beitrag zur Geschichte der Gelehrten Deutschlands, die slavischer Abkunft waren, verdient besonders beachtet zu werden; übrigens man staunt, wenn man liest, dass der Verfasser seine Abhandlung hat kürzen müssen;“ o Levstikovih „Jezikoslovnih razpravah“: „etymologische Deutungen (darunter eine beachtenswerthe Erklärung des Wortes kupalo), sehr reichhaltig (die Fortsetzung wünschenswert);“ — o Levstikovi kritiki Kleinmayrove knjige: werthvolle Anzeige eines werthlosen Buches, die Abschnitte über Prešern, Vodnik und namentlich über Vesel-Koseski stellen der kritischen Schärfe des Referenten ein glänzendes Zeugniß aus.“

Konečno dostavljam še to, da Trdinovi „Gorjanci“ niso „krain. Oberland“, kakor zmožno misli prof. Jagič, ampak „Uskokengebirge“ na kranjsko-hrvatski meji.

L.

Slovenski glasnik.

Pesmi. Peval Ivan Jenko. Založil pisatelj. Natisnila Klein in Kovač 1882, m. 8° 206str. Cena 1 gld. — To je najnovejša pesniška zbirka slovenska, na katero dānes opozarjamo čitatelje svoje. Marsikoga bode zvedeti, da je prof. Ivan Jenko v Gorici mlajši brat Simona Jenka, slovečega pesnika našega. Knjigo prodajeta Bamberg v Ljubljani in Wokulat v Gorici.

„*Vrtnica*“. To je naslov mazurki, katero je zložil Fran Jurkovič in založil Konstantin Tandler v Gradci. Skladbe za ples so pri nas Slovencih redke prikazni, tembolj je treba podpirati vsakega, kdor nam zloži kaj dobrega v tem genru. Jurkovičeva mazurka je dobra skladba, prva dva dela sta celo prav dobra, samo trio je nedostaten in ima to napako, da je spremljevanje neugodno, ker premalo označuje ritmične naglase, kar je pri plesovnih igrah, sosebno pa pri narodnih, kakor je mazurka, neobhodno potrebno. V tem oziru bi svetovali gospodu Jurkoviču, da bi studiral Fr. Chopinove mazurke in polonaise, katere so pravi biseri te vrste skladb. Priporočamo „*Vrtnico*“ našim igralkam in igralcem na glasoviru, ker jim bo posebno o pustnem času gotovo ugajala. Gospoda skladatelja pa radostno pozdravljamo kot novo moč na muzikalnem polju slovenskem, katera nam more zaradi lepe nadarjenosti še marsikatero lepo skladbo ustvariti in kličemo mu: le vro naprej! Tisk in vnanja oblika sta elegantna, cena jej je 50 kr. Na prodaji je pri založniku in tudi pri Giontiniji v Ljubljani.

V. Valenta.

Literarni in zabavni klub Ljubljanski začel se je s 30. septembrom shajati vsako soboto. Takoj prvi večer čital je g. R. Bežek svoj spis „*Sokrat in Diotima*“, obraz iz dijaškega življenja; 7. oktobra predaval je g. E. Lah o kranjskih jezerih; 14. oktobra Fr. Levec o Paulu Wienerji, kanoniku Ljubljanskem, somišljeniku in pomočniku Trubarjevem; 21. okt. prof. Šuklje o rudeči knjigi Ludovika XVI. Želeti bi bilo, da bi se tudi po drugih mestih slovenskih osnovali jednaki literarni in zabavni klubi, kajti taki prijateljski shodi podpirajo s svojimi predavanji in berili slovenske časopise in po njih slovensko slovstvo v obče, a vrhu tega v prijaznem razgovoru o raznih literarnih in drugih narodnih stvareh združujejo slovensko razumnost.

Bleiweisov spomenik. Obitelj pokojnega dra. Bleiweisa vit. Trsteniškega postavila je na grobu svojega očeta posebno krasen spomenik. Na podstavi iz sivega domačega kamena vzdiga se četverorobovna 3-5m. visoka piramida iz dragega temnega granita. Zgoraj na sprednji strani je rodinski grb (zlata zvezda nad polumesecem v rdečo-modro srebernem polju); pod grbom se čita ta napis:

Dr. Janez Bleiweis vitez Trsteniški,

vitez avstr. železne krone in Fran Josipovega reda, ruskega Vladimirovega reda, predsednik Matice slovenske in čitalnice Ljubljanske, c. kr. profesor, deželni poslanec, tajnik c. kr. kmetijski družbi, urednik „*Novicam*“, prvi član jugoslavenski akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu, častni član mnogih učenih društev, častni meščan ljubljanskega mesta in mnogih drugih mest in trgov, častni občan skoro vseh očin slovenskih itd.

* 19/11 1808 † 29/11 1881.

Na kvadratični bazi nahaja se ta napis:

„*Edino, kar nas teši v bolesti, je zarest, da ves narod slovenski z nami vred plače na Trojeji gomili in da bodeš živel večno v sreči njegorem*“.

Piramido iz granita izdelala sta brata Grein v Gradci, postavil jo je tukajšnji kamenar g. V. Čamernik na podstavi iz domačega kamena in okolo vsega spomenika je jako lično in ukusno ograjo iz kovanega železa naredil Ljubljanski ključničar L. Zelenec. Kakor čujemo, stal je spomenik okoli 1100 gl.

Erženov spomenik. Literarni in zabavni klub Ljubljanski postavil je lani umršemu slovenskemu pisatelju Viktorju Erženu nagrobni spomenik. Na

kubični podstavi vzdiguje se četverostrana 1'6^m. visoka piramida iz svetogorskega belosivega kamena. Na sprednji strani bere se ta napis:

Viktor Eržen,

porojen 4. junija 1857. l. na Razdrtem pod Ljubljano, umrl 31. oktobra 1881. l. v Ljubljani.

Pisatelju slovenskemu postavil literarno-zabavni klub Ljubljanski.

Literarni in zabavni klub Ljubljanski dal je olepšati tudi jako zanemareni grob pokojnega pisatelja Jos. Podmilška (Andrejčkovega Jožeta) ter je preskrbel, kar je bilo treba, da se njegovi umrjoči ostanki ne prekopljejo.

Spominski list. Gospod J. Cimperman v Ljubljani hrani spominsko knjigo umrlega pisatelja Viktorja Eržena, v kateri čitamo tudi ta zanimljivi spominski list:

Viktorju Erženu.

(V album.)

Naši možje, veliki in mali,
Vidim, da bodo napisali
Stare in mlade modrosti obilo,
Dobrih svetov, naukov lepo število
V te zbrane bele liste.
Glej, prijatelj, da spolniš vsaj tiste,
Za katere so ti izglede dajali.

V Ljubljani 24. julija 1879.

Jos. Jurčič, s. r.

Nulla dies sine linea! Prof. Miklošič je te dni dunajski znanostni akademiji spet izročil učeno razpravo: „Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte“.

Gregorčičevih „Poezij“ prodalo se je do zdaj, t. j. v pol leta 1760 izvodov (tiskanih je bilo 1800). To je najlepši uspeh, katerega je sploh kdaj imela kakšna knjiga slovenska. O tej priliki naznanjamo, da je g. dr. Fr. Papež, advokat v Ljubljani, narisal Gregorčičevim „Poezijam“ prekrasne platnice, katere so se potem na Dunaji izdelale. Kdor si jih želi omisliti, oglasi naj se pri Ljubljanskem knjigarji J. Giontiniji.

Prof. Louis Leger priobčuje v velikem francoskem dnevniku „Le Télégraphe“ od 5. avg. t. l. zanimljiv feuilleton o svojem potovanju skozi Ljubljano in o Slovencih v obče. Omenja tudi, da francoski general Urich, slavni branitelj Strassburga l. 1870. je bil rojenja Hrvat — Jurić, jeden tistih ilirskih mladeničev, katere je leta 1811. maršal Marmont poslal v vojaške šole na Francosko.

Čehi in Slovenci. Češki pisatelj Otokar Mokry, ki je letošnje poletje potoval po naših krajih, priobčil je v leposlovnika „Květy“ krasno pesen „Slovinska“ in arabesko „Na vrbském jezeře“, a v „Narodnih listih“ feuilleton o svojem potovanju po Slovenskem. — Dr. Kaizl, ki je po letu bival na Bledu, opisuje v „Pokroku“ divno našo Gorenjsko. — Jurčičevega „Tugomera“ je v českem prevodu dal na svetlo Jos. Penizek. O priliki izpregovorimo besedo o tem zanimljivem prevodu. — Isti pisatelj priobčuje v „Ruchu“ (št. 21) studijo o našem Gregorčiču ter podaja v českem prevodu krasno pesen „Na potujčeni zemlji“. A kar piše g. Penizek o naših „asonanich“, to je zmotno in o priliki hočemo stvar pojasniti.

Jan Matejko. Na Dunaji velikansko pozornost vzbuja prekrasna slika najslavnejšega slikarja poljskega Jana Matejka. Podoba 3-88^m visoka in 7-85^m dolga predstavlja ono zgodovinsko imenitno dejanje, ko se Albreht Braniborski, vojvoda Pruski poklanja poljskemu kralju Sigismundu I. Albreht Braniborski, načelnik nemškega viteškega reda, bil se je namreč po nasvetu Lutrovem in Melanhtonovem poluteranil, oženil, ter cerkvene posesti nemškega viteškega reda izpremenil v posvetno vojvodino Prusko. Da bi se zaradi tega svojega protizakonitega dejanja laže ubranil eventualnih napadov od nemške strani, izročil je vojvodino Prusko kralju poljskemu, od katerega jo je 10. aprila 1525. leta v Krakovu spet vzprejel v fevd. In ta veličastni prizor, ko Nemeec kleči pred Slovanom, prekrasno je upodobil Matejko s svojim divnim čopičem. „Hold pruski“ cenijo na 60.000 gld. a Matejko je sliko poklonil narodu poljskemu v Galiciji, da jo shrani v svojem gradu Wavel v Krakovu, kjer so nekdanj vladali in kjer leže pokopani nekdanji kralji poljski. Grad Wavel je pred par leti naš cesar poklonil deželi gališki. — Znano je, da je drugi imenitni slikar poljski Siemiradski svojo prekrasno sliko „Baklje Neronove“, katero cenijo na najmanj 30.000 gld. tudi pred tremi leti podaril poljskemu narodu, da si v Krakovu osnuje slikarsko galerijo. To je dejansko rodoljubje!

Urednikova listnica: G. V. I. Kr. v Kr. Oprostite neljubi pogršek v Vaši adresi. Pri skakalnici nam ni možno podajati risanega obrazca, kako jo je pogoditi, ker za to nimamo prostora. — J. B. v C. Ni mogoče! Metelko je svoje dni učil v šoli: „Dr. Toman ist zwar ein Dichter, aber die vielen grammatischen Fehler machen seine Gedichte schwach“. Isto velja Vam. — G-ski: Ne ugaja nam ni oblika, ni vsebina. — Ljubljanski klubist: „Slovenskemu dekletu“ o priliki, drugega ne! — A. Fr. v K. Nedoumno mi je, zakaj se taki pesniški začetniki, kakor ste Vi, spravljajo na najtežje pesniške forme, na sonete, gazele, ottave rime itd., ko niti najprostejšega trohajskega in jambiškega verza ne morejo pogoditi! — Gg. V. J., v Sv. J., L. C. na D., J. K. v V., A. L. v Hr., Roza K. v Kr. Vsem vam lepa hvala! O priliki. — Omega v N. M. Nezele! — Z-r. Lepa odeja, a v kakšni obliki! — E. Nondum! — J. Z. Ko bi se čez kakih pet let kje srečala, očitali bi mi, da sem že zdaj natisnil Vaše pesni. — A. B. v S. Drugi del Vašega spisa o srednjih šolah bolgarskih pride po novem letu na dan, ker bi ga letos tako ne mogli zvršiti. — Bl. g. prof. J. Ogorek v Lv. Zagrebški „Vienac“ prinesel je lani v svoji 42. št. na 676. strani to vest: „Poljski dramaturg grof Aleksander Fedro, dober znanec naše hrvatske publike, napisal dva nova kazališna komada i to dramatičnu sliku „Poginuo od gladi“ (stihom) i jednoaktnu šurku prozom: „Smart i žena, bogom dosudjena“. Jednako literarno poročilo čitali smo nekoliko tednov poprej tudi v českih listih, zato je je ponatisnil tudi naš list. Izraz „napisa — napisal je“ še nikakor ne pripoveduje, da sta dotični igri tudi že tiskani na svetlo prišli, ali da sta v gledališči že igrani bili, nego pisatelj hrani ji lahko še v rokopisu; kajti tega ne moremo misliti, da bi s bil „Vienac“ to literarno vest — iz trte izvil. Čemu?

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih, ter stane: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: **Fr. Levec.**

Uredništvo: v Novih ulicah 5. — **Upravištvo:** na Marije Terezije cesti 5.

Tiska „Národní Tiskarna“ v Ljubljani.

Uganjke.

Uganjke v zadnjem listu: Pri XI. uganjki namestu 7. besede *mvomif* čitaj *mvomiv* in namestu 12. besede *varaba* čitaj *verebe*. Zaradi teh dveh tiskovnih napak in deloma tudi zaradi nenavadne sestave svoje, v kateri so namestu številke vzete zamenjene črke, delal je ta logograf marsikomu preglavico; zategadelj podajemo tukaj skalo, po kateri ga je pogajati:

a b c d e f g h i j k l m n o p r s s t v
o š k p č a d n e l s t r b i m v g j f c

XI.

FranK
RadečE
Algir
NanoS
CeniT
EsoP
PrapoR
Ricci
Eperies
SemberA
IgnatjeV
R'mini
ErjaveC
Novi

XII.

1. **SamsoV**
2. **TemsE**
3. **OgleJ**
4. **GabeR**
5. **OstravicaA**
6. **LaokooN**
7. **Derbi**
8. **InD**
9. **NefšateL**
10. **ArezzoO**
11. **RoG**
12. **JasO**
13. **ElefanT**
14. **Vis**

STO GOLDINARJEV!

Uganjko XI. in XII. so pogodili gg.: 1. A. Krašovic v Cirknici; 2. Janko Kersnik, notar na Brdu; 3. Jos. Ocepek v Mlišah; 4. A. Brezovnik, učitelj v Vojniku; 5. J. Schweiger v Črnomlju; 6. H. Podkrajšek, učitelj v Borovnici.

Oznanilo.

Mnogim vprašanjem odgovarjamo, da se „Ljubljanskega Zvona“ I. letnik cel ne dobiva nič več, ker so nam pošli 1., 2., 3. in 12. zvezek. Vseh drugih zvezkov hranimo še po nekoliko ter jih radi **gratis** razpošiljamo vsem naročnikom, ki se zanje oglašé; a to samo **do prihodnjega novega leta**, ker jih pozneje ne bomo nič več hranili.

Upravništvo.

I N S E R A T I

„LJUBLJANSKEGA ZVONA“.

Vsak inserat četrť strani obsežen stane vselej po 3 gld., če se tiska jedenkrat, po 2 gld. 50 kr., če se tiska dvakrat in po 2 gld., če se tiska trikrat. Pri daljših inseratih, osobito ako se tiskajo večkrat, dajo se znatni odstotki. Inserate vzprejema „Ljubljanskega Zvona“ upravništvo v Ljubljani, na Marije Terezije cesti 5.

„HRVATSKA VILA“.

Od 1. oktobra izhaja „Hrvatska Vila“ 1. in 15. dan vsakega meseca, po 5 tiskanih pol obsežna s 6 podobami in muzikalno prilogo. Vsakem zvezku je pridejana po jedna številka francoskega modnega lista „La mode universelle“. Celoletni naročniki dobijo zastonj sliko N. Mašiča „Vršitba u Hrvatskoj“ v fotografičnem svetlotisku. „Hrvatska Vila“, ki izhaja v krasni obliki ter prinaša obilo raznovrstnega belletrističnega gradiva, stoji za celo leto 10. za pol leta 5, za četrť leta 2 gld. 50 kr. Posamezni zvezki po 50 kr.

Vlastništvo „Hrv. Vile“
na Sušaku pri Reki.

J. Jurčičevi zbrani spisi I.

Deseti brat, 1 gld., po pošti 1 gld. 5 kr.

J. Jurčič Rokovnjači, 50 kr., po pošti 55 kr.

so ravnokar v novem izdanji izšli.

Zaloga v Ljubljani J. Giontini, knjigarna mestni trg.

Dobivajo se i v Zagrebu: L. Hartmann, knjigarna; v Celji: Th. Drexel, knjigarna; v Gorici: J. Dase, knjigarna; v Gradci: Leuschner & Lubensky, knjigarna; v Celovci: Leon, knjigarna; Ed. Liegel, knjigarna; v Mariboru: J. Leon, knjigarna; v Novem Mestu: J. Krajec, knjigarna; C. Tandler, knjigarna; v Trstu: J. Dase, knjigarna.

Umetne zobe in zobovja

postavlja po najnovejšem americkanskem zistemu v **zlatu, vulkanitu ali celoloidu** brez bolečin. Plombira z zlatom itd.

Zobne operacije izvršuje popolnem brez bolečin

s prijetnim mamilom

zobni zdravnik

A. Paichel

v Ljubljani,

poleg Hradskega železnega mostu v I. nadstropji.

(12—11)

Gostilna pri „Ogrski Kroni“ v Zagrebu.

(Hôtel zur ungarischen Krone.)

Podpisani naznanjam sl. občinstvu, posebno potnikom iz slovenskih pokrajin, ki hodijo v Zagreb, da sem dne 1. novembra m. l. zopet prevzel

gostilno pri „Ogrski Kroni“
v Zagrebu, sredi mesta, v **Illici**,
blizu Jelačićevega trga.

Naj se vsakteri potruditi k meni priti, ki želi biti dobro postrežen; pripravljena je zmerom najboljša pijača in izvrstna kuhinja, a še posebno priporočam potujočemu občinstvu snažna in v ceno **prenočišča**. V obče pa obetam, da bodem vedno skrbel z vso močjo za to, da bodo moji gosti zadovoljni s postrežbo, kakor tudi z nizkimi cenami.

Pri vsakem dohodu železniškega vlaka stoji na kolodvoru moj omnibus.

Janez Kregar,
gostilničar.

(12—11)

B. Schitnik in Kunst

v Ljubljani, Judovske nlice št. 4.

Bogata zaloga **obuval** vsakovrstne lastne fabrikacije iz raznovrstnega usnja, po naj novejših modnih žurnalih izdelanega, priporočata po najnižjih cenah

B. Schitnik in Kunst
v Ljubljani.

Izdelana obuvala si lahko vsak pogleda in izbere iz naše zaloge.

Popravila vsake vrste izvršujejo se natanko in hitro po naročilu in se zaračunajo po najnižjih cenah.

Naročila **po pošti** se hitro, solidno in točno izvršujejo, ako se nam pošlje uzorno obuvale.

Mere se za poznejša naročila skrbno spravljajo in cenilniki franko razpošiljajo. (12—11)

C. kr. privilegirana

Riunione Adriatica di Sicurtà,

Jadransko zavarovalno društvo,
najstarejše avstrijsko zavarovalno društvo ustanovljeno l. 1822.

Ustanovni kapital: 20.000.000 gld.

Prejema proti dober kup premijam in najkulantnejšim pogojem zavarovanje proti ognju in transportnim škodam, kakor tudi zavarovanja na življenje in nesrečne slučaje v raznih kombinacijah.

Glavni zastopnik za Kranjsko

J. Perdan,

trgovec in hišni posestnik, cesarja Jožefa trg

v Ljubljani.

(12—11)

Pogrebna ustanova**Fraňa Doberleta****v Ljubljani**

priporoča svoje takozvane

**imitirane rakve od
kovin.**

Izdelane so od lesa v jako lepi obliki in solidno, **slisne** so po metalni barvi z bogatimukusnim lišpom od brona **pravim ra vam od kovin popolnem in so ravno tako cene, kakor do zdaj navadne lesene rakve.**

Na telegrafično naročilo z naznanjeno dolgotnostno mero pošiljajo se takoj na vse železniške postaje.

Ustanova deva na **prost oder in pokopava**, ona tudi oskrbuje **stijajno dekoriranje in pogrebe** v Ljubljani in zunaj mesta kakor tudi oskrbuje **vence in trakove z napisi**, naposled tudi **transport mrličev** na vse kraje to- in inozemstva in se priporoča v ceno oskrbovanje. (6—6)

F. A. Supančič**v Ljubljani,**

največja zaloga raznih klobukov in slamniov za gospode, dečke in otroke po jako primernih cenah.

Glavna zaloga Stari trg št. 1. Filijala: Slonove ulice tik Gnezdore kavarna.

Naročila z dežele se prav v ceno izvršujejo in se embalaža najceneje zaračuna. Za mnoge naročila se priporoča sl. občinstvu, sosebno prečastiti duhovščini

S spoštovanjem

F. A. Supančič**v Ljubljani,****Stari trg št. 1.**

(6—6)

J. Sparovitz,

juvelir in zlatar v Ljubljani,
mestni trg št. 13,

priporoča sl. občinstvu svojo bogato zalogo juvel, zlatih in srebrnih stvari, katere so vse od c. kr. puncnega urada puncirane. Vsako v mojo stroko spadajoče novo delo, kakor tudi poprave izvrše se pod jamstvom, solidno dobro in ceno. Tudi se kupujejo **biseri, perle, zlate, srebrne** in starinske stvari po najvišjih cenah ali pa zamenjuje.

Vnanja naročila vsake vrste se hitro, točno in ceno izvrše.

Kupujejo se tudi pasi in haube, majolike in tobakire z emajlom in popravljajo murčki, da so ko novi.

Najnovejše iz

pozamentarije,

kakor:

Atlas, faille, pliš, surrah taffet v vseh barvah; korsette, kravate, srajce, manchette, telovniki francoske fačone; riš, špice, vezene, svilante cachanece, robci za gospe in gospode; kakor tudi vsake vrste najnovejših in najfinejših olupševalnih stvari. Trakovi za vence z napisi vred se hitro oskrbujejo.

Priporoča se

Ana Šinkovic,**v Ljubljani, Mestni trg št. 10.**

Tudi vnanja naročila se urno in zanesljivo izvršujejo. (6—6)

priporoča p. n. občinstvu sledeče, zmerom sveže (frišne) vsled dolgoletnega izkustva kot izvrstno uplívne priznane specijalitete, izkušena domača in homeopatiška zdravila:

Cvet zoper trganje,

po dr. Maliču,

je odločno najboljšo zdravilo zoper protin ter reumatizem, trganje po udih, bolečine v križi ter živcih, otekline, otrpnele ude in kite itd. malo časa če se rabi, pa mine popolnem trganje, kar dokazuje obilno zahval. Zahteva naj se samo „cvetu zoper trganje po dr. Maliču“ z zraven stoječim znamenjem; 1 steklenica 50 kr.

Planinski želišni sirop kranjski,

izboren zoper kašelj, hripavost, vratobol itd.; 1 stekl. 56 kr. Koristnejši nego vsi v trgovini se nahajajoči soki.

Pomuhljevo (Dorsoh) jetrno olje,

najboljše vrste, izborno zoper bramore, pljučnico, kožne izpuške in bezgavne oteklino. 1 stekl. 60 kr.

Anaterinska ustna voda,

najboljša za ohranjenje zob ter zobnega mesa in takoj odpravi smradljivo sapo iz ust. 1 steklenica 40 kr.

Kri čistilne kroglice, o. kr. priv.,

ne smeje bi se v nijednem gospodinjstvu pogrešati in so se že tisočkrat sijajno osvedočile pri zabasanji človeškega telesa, glavobolu, otrpnenih udih, skazenem želodcu, jetrni in obistnih boleznih, v škatljah à 21 kr.; jeden zavoj s 6 škatljami 1 gl. 5 kr. Razpošiljava se le jeden zavoj.

Mazilo zoper pége,

šinje, bradavice (grčice), rudečico na obrazu itd.; če se je nekaj večerov s tem mazilom namazalo obraz, odpravi vso nesnago z njega brez sledu. — Lonček stane 50 kr.

Angleško mazilo za barvanje las.

Jako dobro in neškodljivo sredstvo za barvanje osivelih las. Lonček z navodom 50 kr.

Odličnim spoštovanjem

Lekarna

„pri samorogu“

Jul. pl. Trnkóczy-jeva
na Mestnem trgu v Ljubljani.

Aromatična pomada za rast las od dr. Pitha
pospešuje rast las in podeli lasem prekrasen lesk. Lonček 60 kr.

Malinčin in ribizljev sok

iz najboljših štajerskih gorskih maline in ribizljev sok, zelo lepo vonječ, čisto in popolnem vztrajen. — Kilo 80 kr.

Jamaica-rum, pravi,

dobivam ga naravnost iz Londona in jamčim za njega izvrstnost cene so vsakojake, a tudi v buteljah po 30 kr. in 60 kr. se dobiva

Čaj, naravnost iz Kitajskega,

vedno sveže in najfinije kakovosti in ima znamenit aroma; dalje sonchong, pecco-cvét, carski melang po vsakojakih cenah, a tudi v haličkah po 30 in 50 kr.

Najfinjši pariški „Poudre za dame“,

roza in beli; po 30 kr., z rožnim duhom 40 kr.

Homeopatična zdravila

so pri nas že mnogo let uvedena, katerih p. t. občinstvo v naši lekarni zelo zahteva.

Naročila iz dožele izvršujejo se takoj.

Julij pl. Trnkóczy, lekar in kemik.

Resnično je šivalni stroj dan danes že nepogrešno hišno orodje za vsako hišo in razširjenega je na milijone komadov po raznih stanovih človeških.

Šivalni stroj lepša vsaki salon, navdušuje dame in igraje gospe napravljajo svojo obleko, perilo in druge stvari. Nihče, kdor ga še nima, naj tedaj ne zamudi istega kar najhitreje pri meni naročiti, pa to samo tedaj, ako želi zanesljiv, gotov, dober, soliden in primeren šivalni stroj kupiti, a ne zametati novcev za ponarejen šivalen stroj.

Velikanska zaloga pravih ameriških Singerjevih strojev, od katerih se jih rabi že sedaj 4.000.000 komadov, nadalje mnogokrat izboljšanih pravih Wheeler-Wilson-strojev, med temi najnovejša vrsta z ravno iglo, konečno originalni stroji **Elije Howeja**, ki je šivalne stroje iznašel v Newyorku z najnovejšimi neverjetno umetnimi popravami, nahaja se pri meni. **Zastopstvo** vseh teh pravih strojev je po pogodbi za vso Kranjsko le v **mojih rokah** in, hvala Bogu, vsled konkurencije **s slabo ponarejenimi stroji**, kateri svoji nalogi **nikdar** že zdaj ne zadostujejo, a ki bodo še menj zadostovali v prihodnje, prisiljen sem bil, da sem v Ljubljani najel še **jedno prav veliko prodajalnico** in da sem svoje delavske moči znatno pomnožil.

Prodajam vsakega teh za 5 let garantiranih strojev, kakor že več let, tudi zdaj proti majhenim mesečnim vplačilom na obroke od 4 do 5 gld. in na aro od 10 do 15 gld. Po tem potu je mogoče prav lahko kupiti danes tako v ceno potrebni šivalni stroj. Ako treba poprav pri šivalnih strojih, oskrbujejo se v moji mehanični delavnici brzo in najboljše. Tudi se prevzema čiščenje strojev.

Velika zaloga svile za stroje, cvirn na vretenih in v mrežah, velika zaloga v ovčji in bombažni robi, isto tako v iglicah za šivalne stroje. Posamezni oddelki za šivalne stroje dobivajo se pri meni boljši in cenejši, kakor kje drugod.

Neprestano imam tudi v zalogi proti ognju in ulomu popolnem varne **blagajnice od F. Wertheima in Comp.** tudi po izredno nizkih izmanjšanih fabriških cenah.

Za solidno in točno postrežbo jamči moja dobra že 11 let v Ljubljani obstoječa in po vsej deželi Kranjski dobro znana firma, katera se priporoča i nadalje blagovoljnosti sl. občinstva in za mnoga naročila najiskrenejše s spoštovanjem

(12—11)

Fran Detter.

Ljubljana, Mestni trg 168 na oglu pod Trančo poleg železnega mosta.

Železna trgovina

na drobno in debelo

Joh. Nep. Achtschina

(prej Sp. Pesslačka)

Ljubljana, Gledališke ulice 8.

Zaloga hranilnih ognjišč vsake vrste, peči, ki se dajo regulirati, okove pri stavbah in za razno hišno orodje, vsakovrstno delavno orodje za delo v zemlji pri zidanji železnic in cest, traverze, cement in debel papir za strehe, kakor tudi vsakovrstno železo in železno blago in kuhinjsko orodje.

Najboljše vrste plugov. Cementirske priprave in cementirane tehtnice, mere in uteži. Velika zaloga železnih in prav dobro pozlačenih nagrobnih križev in spomenikov. Velika zaloga vodnih žag in pil z garancijo.

Prevzemajo se vsa ključavničarska dela, kakor ognjišča, železni okovi pri stavbah, ograje, vrata itd.

Zaloga

c. kr. priv. svinčene in cinkove belobe in kemičnih barv iz fabrike CONCORDIA v Hrastniku.

Samo pri meni se prodajajo EKSTINKTERJI „Patent Beyhl“, tako imenovani priročni in prenesljivi samodelujoči, ogenj hitro gasilci aparati.

Cenilniki in risarije se drage volje razpošiljajo.

(12—11)

Knjige iz Jurčičeve zapuščine

dobivajo se v Ljubljani pri Gerberju in Giontiniu, v Novem mestu pri Kraju.

„Doktor Zober“, roman, spisal J. Jurčič, velja 60 kr.; „Kalifornske povesti“, spisal Bret Harte., velja 50 kr.; „Tugomer“, tragedija, spisal J. Jurčič, velja 60 kr.; „Na Žerinjah“, izviren roman, spisal Janko Krsnik, velja 60 kr.; „Župnik Wakefieldski“, roman, iz angleščine poslovenil prof. J. Jesenko, velja 1 gold.; „Mej dvema stoloma“, izviren roman, spisal J. Jurčič, velja 50 kr.; „Cvet in Sad“, roman, spisal J. Jurčič, velja 80 kr.; „Zimski večeri“, zbirka novelic, spisal dr. Ivan Tavčar, velja 50 kr. — Dohodek je namenjen stari slepi materi Jurčičevi.

J. GIONTINI,

knjigarna, trgovina z umetnostnimi izdelki in muzikalijami, kakor tudi s papirjem in pisalnim orodjem v Ljubljani, Mestni trg, št. 24

priporoča se za oskrbovanje vseh v to stroko spadajočih stvari, katere se vsakokrat hitro in jako ceno oskrbujejo. Velika zaloga slovenskih molitvenih bukvic in slovenskih ljudskih spisov.

(12—11)

„Národna Tiskarna“ v Ljubljani.